

Pelastakaa Lapset

“MÄ HALUUN OLLA MUN PERHEEN KAA”

Lasten kertomaa perheen
merkityksestä ja erossa olosta
perheenyhdistämisperheissä

Euroopan unionin
osarahoittama

Euroopan union osarahoittama.

“Mä haluan olla mun perheen kaa”
– Lasten kertomaa perheen
merkityksestä ja erossa olosta
perheenyhdistämisperheissä

Teksti: Pelastakaa Lasten pakolaistyön tiimi

Taitto: Hannu Karjalainen/ Hanemedia

Kuvat: Pelastakaa Lapset jos ei kuvassa
toisin mainita

Pelastakaa Lapset 2026

Tämä selvitys on julkaistu osana Kanava
-hanketta. Hanke on Euroopan unionin
osarahoittama.

Pelastakaa Lapset

SISÄLLYS

KÄSITTEET	4
TIIVISTELMÄ.....	5
JOHDANTO	6
SELVITYKSEN TARKOITUS JA RAJAUS	7
AIEMPI TUTKIMUS PAKOLAISTAUSTAISISTA LAPSISTA JA PERHEENYHDISTÄMISESTÄ	8
METODOLOGIA JA RAJOITTEET	10
Osallistavat ja luovat menetelmät	10
Aineistonkeruun toteuttaminen.....	12
Aineiston analysointi.....	16
Eettisyys ja vastuullisuus.....	16
TULOKSET	18
Perheen ja läheisten merkitys saduissa.....	18
Mikä on perhe ja ketkä ovat tärkeitä?	18
Perheen merkitys puheissa, teoissa ja valinnoissa.....	20
Erossaolo lasten saduissa ja keskusteluissa	21
Perheiden yhdistyminen ja syyt erossa olemiselle	21
Erossaolon kyseenalaistaminen ja erossaoloon liittyvät tunteet.....	23
Huolet ja auttaminen lasten saduissa	25
Huolet, pelot, harmittavat ja mietityttävät asiat	25
Mikä ja kuka auttaa?	25
Ilon aiheet ja lasten toiveet.....	27
Ilon aiheet ja voimavarat	27
Lasten toiveet	28
POHDINTA.....	29
Metodi	29
Vuorovaikutus, dialogisuus, osallisuus.....	29
Luotettavuus	30
JOHTOPÄÄTÖKSET	31
SUOSITUKSET.....	33
LÄHTEET.....	34
LIITTEET	36

Käsitteet

KOTOUTUMINEN

Prosessi, jonka aikana Suomeen muuttanut henkilö tulee osaksi yhteiskuntaa ja hänen osallisuutensa, tasa-arvonsa ja yhdenvertaisuutensa yhteiskunnassa lisääntyvät.

OSALLISUUS

Jokaiselle lapselle YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti kuuluva perus- ja ihmisoikeus. Osallisuus tarkoittaa lapsen mahdollisuutta tulla kuulluksi, ilmaista näkemyksiään ja osallistua sekä vaikuttaa itseään koskeviin asioihin itselleen luontevalla tavalla sekä saada kokemuksia siitä, että omilla mielipiteillä on merkitystä. Osallisuus ei ole pelkästään osallistumista toimintaan, vaan siihen liittyy myös kokemus joukkoon kuulumisesta, arvostetuksi tulemisesta ja hyväksytyksi omana itsenään. Lisäksi osallisuus on yhteydessä lapsen hyvinvointiin, omannäköisen elämän elämiseen sekä mahdollisuuteen toimia yhdessä muiden kanssa arjessa, yhteisöissä ja palveluiden kehittämisessä.

PAKOLAINEN

Kansainvälisen pakolaissopimuksen määritelmän mukaisesti henkilö, jolle on myönnetty kotimaansa ulkopuolella sijaitsevasta valtiosta kansainvälistä suojelua henkilökohtaisen vainon perusteella. Tässä selvityksessä pakolaisella tai pakolaistaustaisella tarkoitetaan laajemmin henkilöitä, jotka ovat kokeneet pakkomuuton eli pakottavan tarpeen siirtyä paikasta toiseen esimerkiksi ihmisten tai luonnonkatastrofien aiheuttamien humanitaaristen kriisien ja katastrofien seurauksena.

PERHE

Perheelle ei ole yhtä määritelmää, vaan perhe määritellään eri tavoin esimerkiksi sosiaalisesti ja lainsäädännössä. Jokaisella on oma henkilökohtainen kokemus ja määritelmä perheestään. Isovanhemmat, täysi-ikäiset sisarukset tai eronneiden vanhempien uudet puoliset ja näiden lapset voidaan esimerkiksi kokea kuuluvan osaksi omaa perhettä. Kokemus perheestä voi olla erilainen jopa perheenjäsenten kesken. Ulkomaalaislain 37 §:n mukaan perheenjäseniksi katsotaan Suomessa asuvan henkilön aviopuoliso sekä alle 18-vuotias naimaton lapsi, jonka huoltaja on Suomessa asuva henkilö tai tämän aviopuoliso. Jos Suomessa asuva henkilö on alaikäinen lapsi, perheenjäsen on hänen huoltajansa. Perheenjäseneksi katsotaan myös samaa sukupuolta oleva henkilö, jos parisuhde on kansallisesti rekisteröity.

PERHEENKOKOAJA

Suomessa asuva perheenjäsen, jonka kanssa muualla asuvat perheenjäsenet haluavat Suomessa elää.

PERHEENYHDISTÄMINEN

Perheenyhdistämisellä tarkoitetaan oleskeluvan hakemista ja saamista perhesiteen perusteella. Suomen ulkomaalaislain mukaan ulkomaalaiset perheenjäsenet voivat hakea ja saada oleskeluluvan esimerkiksi Suomessa työskentelevän tai opiskelevan perheenjäsenen vuoksi voidakseen muuttaa asumaan tämän luokse Suomeen. Oleskeluluvan voi saada myös henkilö, jonka perheenjäsen on saanut Suomesta kansainvälistä suojelua eli turvapaikan tai Suomen kansalaisuuden.

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä kuullaan pakolaistaustaisten, perheenyhdistämisperheiden lasten kertomaa perheen merkityksestä, perheenjäsenten erossaolosta sekä avusta ja tuesta.

Selvityksen aineisto kerättiin lokakuussa 2025 viideltä pääkaupunkiseudulla asuvalta 5–11-vuotiaalta lapselta. Lasten perheissä arabia oli yksi kotikielistä, perheellä oli kokemus pakkomuutosta ja vähintään yksi perheenjäsen oli ollut erossa muusta perheestä. Aineisto kerättiin yhdistämällä sadunkerrontaa muihin luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin.

Selvityksen tarkoituksena on kuulla, miten lapset kuvaavat perheen merkitystä ja perheenjäsenten erossaoloa sekä millaista apua tai tukea heidän tarinoissaan toivotaan, annetaan ja vastaanotetaan. Näin voidaan lisätä perheenyhdistämisperheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten ja vapaaehtoisten ymmärrystä kohderyhmän lasten näkökulmista sekä tuottaa tätä kautta tietoa palvelujen kehittämisen tueksi. Samalla haluttiin testata ja kehittää sitä, miten sadunkerrontaa, leikkiä ja muita luovia menetelmiä voidaan käyttää pakolaistaustaisten perheiden lasten kuulemisessa ja osallisuuden vahvistamisessa.

Lasten saduissa korostuivat perheen ja muiden läheisten keskeinen merkitys sekä pyrkimys perheen yhdessäoloon. Perhe näyttäytyi ydinperhettä laajempänä läheisten verkostona, johon kuului myös sisarukset, isovanhemmat ja muu suku. Läheiset tarjosivat rakkautta, turvaa, apua ja suojaa vaikeissa tilanteissa. Perheen ulkopuolinen apu jäi lapsille vieraammaksi ja vaikeammin sanoitettavaksi. Erityisesti yli 9-vuotiaat käsittelivät kertomassaan erossaoloon liittyvää surua ja ikävää sekä perheen yhdistymistä, luottamusta, ystävyyttä ja keskinäistä auttamista. Nuorempien lasten kertomuksissa painottuivat puolestaan vanhempien läsnäolo, turvallisuus, leikki, liikkuminen, luova tekeminen ja uuden oppiminen. Nämä ovat myös lasten perusoikeuksia ja tämä selvitys osaltaan muistuttaa siitä, että näiden pitää toteutua jokaisen lapsen elämässä.

Luovat tiedonkeruun menetelmät mahdollistivat erityisesti vanhemmille lapsille vaikeiden kokemusten käsittelemisen turvallisesti ja etäännyttäen ilman oikeita tai vääriä vastauksia. Pienempien lasten sanallinen kerronta jäi usein yksittäisiin sanoihin, ja lapset osallistuivat mieluummin leikin ja muun tekemisen kautta. Havainnot osoittavat, että menetelmää tulisi kehittää painottamalla ei-sanallisia ilmaisutapoja sekä järjestämällä useampia tapaamisia, jotta työskentelytapa ja osallistujat tulevat lapsille tutuiksi. Lasten omat aloitteet ja myönteinen palaute viittasivat kuitenkin siihen, että osallistuminen oli heille pääosin mielekästä.

Selvityksen suositukset on kohdennettu perheenyhdistämisperheitä omassa työssään kohtaaville ja päättäjille. Suositusten tavoitteena on varmistaa, että perheitä kohtaavat hyödyntävät osallistavia menetelmiä työssään lapsia kohdatessa, jotta lasten ja perheiden tarpeet tulevat kuulluiksi. Suosituksissa päättäjille korostetaan tarvetta kohtuullistaa perheenyhdistämisen edellytyksiä, jotta perheillä olisi parempi mahdollisuus olla yhdessä.

Johdanto

Pelastakaa Lapset ry:n keskeinen tehtävä on edistää kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksia ja hyvinvointia. Yksi esimerkki tästä on järjestön työ pakkomuuton teemojen parissa sekä kansainvälisesti että Suomessa. Suomessa toteutettava pakolaistyö on viime vuosina keskittynyt erityisesti pakolaistaustaisten perheen yhdistämisperheiden tilanteeseen ja siihen liittyviin erityiskysymyksiin. Työ on sisältänyt perheen yhdistämisen kokeneiden henkilöiden kuulemista sekä heidän kokemustensa ja kohtaamiensa haasteiden välittämistä ammattilaisten, viranomaisten ja päättäjien tietoon.

Viimeisen kahden vuoden aikana perhesiteen perusteella myönnettävien oleskelulupien ehtoihin on tehty useita kiristyksiä Suomessa. Samanlainen kehityskulku on ollut nähtävissä myös monissa muissa Euroopan maissa. Suomessa kesäkuussa 2025 voimaantuleiden perheen yhdistämisen edellytysten kiristykset tarkoittivat esimerkiksi edellytyksiä aiempaa pidemmästä asumisajasta ja puolisoiden vähimmäisiän nostoa. Näiden lisäksi vuoden 2024 marraskuussa tulivat voimaan korkeammat toimeentuloedellytykset, jotka perheenkokoajan tulee täyttää saadakseen perheensä Suomeen. Jokaisella kiristyksellä on seurauksensa, jotka vanhemmat ja lapset joutuvat kantamaan arjessaan.

Pelastakaa Lasten vuonna 2025 julkaisema selvitys ”Kuinka kauan pitää jatkaa näin?” – Pakolaistaustaisten perheiden kokemuksia perheen yhdistämisestä” toi esiin vanhempien näkökulman ja kokemukset; pitkän erossa olemisen ja vuosia kestävä epävarmuuden vaikutukset henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä muutoksessa olevat perheenjäsenten keskinäiset suhteet. Selvityksessä kävi myös vanhempien kertoman perusteella ilmi, että perheen erossaololla ja yhdistymisellä on pitkäaikaisia vaikutuksia myös lapsiin. Lapset ikävöivät erossa olevaa vanhempaa ja turhautuvat pitkään jatkuneeseen odottamiseen. Perheen yhdistymisen jälkeen vanhempi saattoi tuntua vieraalta ja uusi arki perheenä vaatia totuttelua. Kokemukset saattoivat vaikuttaa lapseen vielä pitkään perheen yhdistymisen jälkeenkin.

Tässä selvityksessä otamme keskiöön lasten osallisuuden tuomalla esiin lasten oman äänen. Pääsemme kuulemaan, mitä perheen yhdistämisperheiden lapset kertovat satujen kautta esimerkiksi perheen merkityksestä ja perheen erossaolosta.

Tämä selvitys on osa Pelastakaa Lasten kotimaan ohjelmää ja vuosina 2024–2026 toteutettavaa Kanava-hanketta. Hanke on Euroopan unionin osarahoittama ja sen tavoitteena on vahvistaa erityisesti perheen yhdistämisen kokeneissa pakolaistaustaisissa perheissä myönteistä vanhemmuutta ja vanhempien, lasten ja nuorten hyvinvointia sekä tuottaa tietoa perheen yhdistämisestä.

Kiitokset avusta etenkin Pelastakaa Lapset ry:n osallisuuden, viestinnän ja vaikuttamistyön tiimien ammattilaisille tämän selvityksen valmistelussa. Erityinen kiitos niille lapsille ja heidän vanhemmilleen, joiden kanssa saimme tämän selvityksen parissa työskennellä. Lapset antoivat meidän leikkien ja satujen kautta päästä hetkeksi heidän maailmaansa ja kuulla heidän kertomaansa.

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Selvityksen tarkoitus ja raja

Tämän selvityksen tarkoituksena on kuulla pakolaistaustaisten perheen yhdistämisen kokeneiden lasten ajatuksia erossaolosta, perheen merkityksestä sekä tarkastella lasten ajatuksia tuesta ja sen tarpeesta. Näin voimme syventää perheen yhdistämisen läpikäyneiden perheiden parissa työskentelevien ammattilaisten ja vapaaehtoisten ymmärrystä siitä, miten lapset kuvaavat erossaoloa ja perheen yhdistämistä tai sen vaikutuksia. Näin he voivat tarkastella perheen yhdistämisen vaikutuksia koko perheeseen entistä kokonaisvaltaisemmin ja näin kehittää perheille tarjottavia palveluita.

Tähän selvitykseen kerättiin tietoa viideltä Suomesa asuvalta 5–11-vuotiaalta lapselta, joiden perheessä yhtenä kotikielenä on arabia.¹ Lasten perheissä on koettu perheen yhdistäminen, eli vähintään yksi perheenjäsen on ollut erossa muusta perheestä, ja perheissä on taustalla kokemus pakkomuutosta.² Jokaisen lapsen tuottama materiaali on ainutlaatuista, mutta tämän selvityksen tarkoituksena on tunnistaa aineistosta mahdollisia toistuvia teemoja.

Selvityksen tiedonkeruumenetelmänä käytettiin sadunkerrontaa ja muuta osallistavaa ja luovaa toimintaa, kuten piirtämistä ja askartelua. Hyödyntämällä tiedonkeruun menetelmiä, tarkastellaan myös sitä, miten sadunkerrontaa, leikkiä ja haastattelua yhdistävät menetelmät soveltuvat haavoittuvassa asemassa olevien lasten ajatusten tai kokemusten tutkimiseen. Selvityksen tarkoituksena on varsinaisen tiedonkeruun ohella osaltaan kehittää myös lasten kanssa osallisuutta edistäviä menetelmiä ja toimintatapoja. Lapsen kertoman ohella tässä selvityksessä hyödynnetään sellaista perheen yhdistämistä ja erossaoloa pakkomuuton kontekstissa käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimusta, jossa on kerätty tietoa lapsilta tai vähintäänkin huomioitu lapsinäkökulma ja tarkasteltu ilmiön vaikutuksia lapsiin.

Lasten kuuleminen tarkoittaa tässä selvityksessä lapsilähtöisyyttä niin tavoissa kuulla heitä kuin tarkastella heidän kertomaansa; tarjotaan turvallisia ja mielekkäitä tapoja ilmaista ajatuksia arjestaan ja elämästään, jotta lasten toiveet ja tarpeet voidaan paremmin huomioida lapsille ja perheille suunnatuissa palveluissa. Selvityksessä ei täten pyritä selvittämään, mitä perheille on todella tapahtunut ja mitä lapset ovat kokeneet, vaan keskitytään kuulemaan, miten lapset kuvaavat ja käsittelevät perheen yhdistämisen ja erossaolon todellisuuksia tarinoissa.

Selvityksessä pyritään vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

Kysymys #1

Miten perheen yhdistämisen kokeneen perheen lapsi kuvaa perheenjäsenen erossa olemista saduissa ja kertomuksissa?

Kysymys #2

Miten perheen yhdistämisperheen lapsi sanoittaa perheen merkitystä?

Kysymys #3

Millaista apua tai tukea lasten saduissa ja tarinoissa toivotaan, annetaan ja vastaanotetaan?

Tässä selvityksessä perheen yhdistäminen käsitetään ajallisesti varsinaisen hakemusprosessin ylittävänä jatkumona. Perheen yhdistämisen vaiheet alkavat tämän määrittelyn mukaan jo perheen kokoajan lähdön valmisteluista ja lähdöstä. Perheiden kannalta perheen yhdistäminen ei kokemuksena pääty myönteiseen perheen yhdistämispäätökseen ja perheen saapumiseen Suomeen, vaan tämän jälkeen myös perhedynamiikan ja perheenä elämisen uudelleenjärjestelyt vievät aikansa.³ Tämän selvityksen ulkopuolelle on rajattu perhesiteen perusteella haettavaan oleskelulupaan liittyvä prosessi ja siihen liittyvä lainsäädäntö.⁴

1 Lisää kielivalinnan taustalla olevista perusteista Pelastakaa Lasten aiempi selvitys "Kuinka kauan pitää jatkaa näin?" (2025) s. 10.

2 Tämän selvityksen kontekstissa pakolaistaustaisuus ei siis tarkoita pelkästään ulkomaalaislaissa määritellyn pakolaisuuden perusteella turvapaikan saanutta henkilöä ja hänen perheenjäseniään.

3 El-Radhi et al. 2025, 10.

4 Lainsäädännöstä lisää lyhyesti edellisessä selvityksessä El-Radhi et al., 2025.

Aiempi tutkimus pakolaistaustaisista lapsista ja perheenyhdistämisestä

Perheenyhdistämistä ja sen vaikutuksia käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on esitelty Pelastakaa Lasten vuonna 2025 julkaistussa selvityksessä ”Kuinka kauan pitää jatkaa näin?” – Pakolaistaustaisten perheiden kokemuksia perheenyhdistämisestä”. Etenkin henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyvät vaikutukset koko perheeseen tulivat esiin myös Pelastakaa Lasten omassa selvityksessä. Huolimatta siitä, onko lapsi itse kokenut perheenyhdistämisen tai muistaako hän sitä, prosessi vaikuttaa myös heihin ja perheenjäsenten väliseen dynamiikkaan.⁵ Perheen erossaolo ja pakkomuutto ovat usein traumaattisia kokemuksia, jotka vaikuttavat lapseen jopa ylisukupolvisesti.⁶ Perhe on kokonaisuus ja pakolaistaustaisten henkilöiden kohdalla vanhempien ja sisarusten yhdessäolon uudessa asuinmaassa on todettu tukevan hyvinvointia ja kotoutumista. Perhe on lapsille tuki ja voimavara ja luo heille turvallisuuden tunnetta.⁷

Vanhempien erossaolo perheenyhdistämistilanteissa on yleistä ja sen taustalla on esimerkiksi konfliktitilanteesta johtuva toisistaan tahattomasti tai tarkoituksellisesti erkaantuminen. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yksi perheenjäsen poistuu lähtömaasta ennen muuta perhettä etsiäkseen töitä ja järjestääkseen käytännön asioita ennen muun perheen saapumista.⁸ Aiempaa lapsia ja perheenyhdistämistä käsittelevää tutkimusta ja selvityksiä voi jäsentää karkeasti esimerkiksi kolmeen kategoriaan. Yksi keskeinen teema on, miten perheenyhdistäminen vaikuttaa lapsen mielenterveyteen. Pakolaistaustaiset lapset ovat riskissä altistua useille erilaisille haitallisille ja traumatisoiville kokemuksille lähtömaassaan, pakomatkan aikana sekä uuteen maahan asettautuessaan.⁹ Pohjoismaisesta tutkimuksesta esimerkkinä Berg et al:n tutkimus, joka osoitti psykiatrin hoidon ja traumape-
räinen stressihäiriön (PTSD) olevan yleisempiä turvapaikanhakijoina tulleilla lapsilla kuin perheenyhdistämisen kautta tulleilla pakolaistaustaisilla lapsilla.¹⁰ Vanhemmista erossa olemisen vaikutuksia lasten mielenterveyteen ovat käsitelleet myös Suárez-Orozco.¹¹

5 kts. El-Radhi et al., 2025, 20.

6 Esim. Turjanmaa et al. 2023.

7 Tiilikainen & Fingerroos 2019.

8 Wood 2020, 11.

9 Wood 2020, 31.

10 Berg et al. 2021.

11 Suárez-Orozco et al. 2002.

Toinen tutkimuksessa korostuva näkökulma perheenyhdistämisestä ja alaikäisistä puuttuessa ovat yksintulleet alaikäiset turvapaikanhakijat, jotka toimivat perheenkokoajina.¹² Heidät nähdään erityisen haavoittuvana ryhmänä, koska alaikäisyytensä lisäksi heiltä puuttuu perheen tarjoama suoja heidän lähdettyään lähtömaastaan ja ollessaan Suomessa ilman perhettään. Lähipiiri muodostuu tällöin alaikäisyksikön ohjaajista ja muista nuorista, jotka asuvat samassa yksikössä. Esimerkiksi Honkasalon et al.:n mukaan alaikäisten yksintulleiden turvapaikanhakijoiden ollessa Suomessa erossa vanhemmistaan, ”vanhemmat ja sukulaiset ovat kuitenkin lähellä henkisesti, esimerkiksi ikävänä, yhteydenottoina ja jatkuvana huolena.”¹³ Lisäksi kesken oleva oleskelulupaprosessi ja epätietoisuus vaikuttavat nuorten jaksamiseen ja keskittymiskykyyn.¹⁴

Kolmas näkökulma on käsitellä lapsia ja perheenyhdistämistä tutkimalla oikeustapauksia ja -käytäntöä siitä, miten lapsen etu otetaan huomioon perhesiteen perusteella haettavassa oleskelulupaprosessissa ja -päätöksissä. Esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutettu teki vuonna 2020 selvityksen, miten yksin Suomeen tulleiden lasten oikeus toteutuu perheenyhdistämisprosesseissa. Selvitys keskittyy nimenomaisesti käsittelemään Maahanmuuttoviraston tekemiä päätöksiä perhesiteen perusteella haettuihin oleskelulupiin.¹⁵ Lapsen etua perheenyhdistämiseen liittyvissä tapauksissa ovat käsitelleet myös esimerkiksi Sormunen¹⁶ sekä Hakalehto et al.¹⁷

Tässä selvityksessä keskitymme kuulemaan suoraan niitä lapsia, joiden perheissä on koettu perheenyhdistäminen, eli vähintään yksi perheenjäsen on ollut erossa muusta perheestä, ja perheissä on taustalla kokemus pakkomuutosta. Vaikka lapsia perheenyhdistämisen kontekstissa käsittelevää kirjallisuutta onkin jonkin verran, tämän selvityksen kohderyhmästä sitä ei ollut löydettävissä. Tälle selvitykselle on siis selkeä tarve. Syitä siihen, miksi kohderyhmän lapsia ei ole enempää tutkittu, voi olla useita: kyseessä on suhteellisen pieni ja heterogeeninen joukko. Heistä ei ole olemassa selkeää ja yksiselitteistä rekisteritietoa, joka auttaisi tavoittamaan perheet, eikä heillä ole yksittäistä omaa järjestöä tai kontaktikanavaa, jonka kautta heitä voisi tavoittaa. Suuntaviivoja perheenyhdistämisen kokeneiden lasten määrille voi hakea tarkastelemalla sitä, kuinka moni alle 18-vuotiaasta henkilö on hakenut oleskelulupaa perhesiteen perusteella ja on kansainvälistä suojelua saaneen lapsi. Tästä jää kuitenkin pois esimerkiksi ne lapset, joiden vanhempi on alun perin saanut kansainvälistä suojelua ja myöhemmin saanut Suomen kansalaisuuden. Edellisen selvityksen perusteella perheet ovat erossa toisistaan keskimäärin kuusi vuotta ja tässä ajassa ehti tapahtua myös muutoksia statuksissa.¹⁸ Perheet ja lapset eivät myöskään ole erilaisten tilanteidensa vuoksi välttämättä minkään sellaisen palvelun piirissä, jossa palautetta ja asiakkaiden tietoa kerättäisiin rutiininomaisesti.

12 Esim. Kuusisto-Arponen, 2016.

13 Honkasalo et al. 2016, 11

14 Honkasalo et al. 2016, 12.

15 YVV 2020.

16 Sormunen 2021.

17 Hakalehto et al. 2018.

18 kts. El-Radhi et al. 2025.

Metodologia ja rajoitteet

Osallistavat ja luovat menetelmät

Tämän selvityksessä puitteissa tehtävän tiedonkeruun kautta haluttiin testata ja kehittää lasten kanssa osallisuutta edistäviä menetelmiä ja toimintatapoja nimenomaan pakolaistaustaisten lasten kanssa toimimiseen. Tähän vaikutti myös aiempi positiivinen kokemus saman kohderyhmän lasten kanssa työskentelystä hankkeen muissa toiminnoissa, missä esimerkiksi testattiin Pelastakaa lasten ja Ensi- ja turvakodin yhteiskehittämää toivon ja turvan työkalua.¹⁹

Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 12 korostaa lapsen oikeutta ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi kaikissa häntä koskevissa asioissa. YK:n lapsen oikeuksien komitea suosittelee luovien menetelmien käyttöä lapsen mielipiteen selvittämisessä.²⁰ Pelastakaa Lapset onkin jo pitkään kehittänyt lasten kuulemisen menetelmiä.²¹

Luovat ja narratiiviset menetelmät sopivat hyödynnettäväksi sekä nuorten että pienten lasten parissa tehtävässä tutkimuksessa ja narratiivisia menetelmiä käytetään myös terapeutiseen työskentelyyn lasten parissa.²² Myös vaikeita asioita kokeneilta

lapsilta voidaan kysyä, mutta kysymisen tapojen on oltava luovia ja riittävän joustavia ja sopia kulloinkin kyseessä olevaan tilanteeseen. Parhaimmillaan tutkimuksella voidaan auttaa lasta kokemaan kuulluksi tuleminen, mutta myös löytämään oman äänensä.²³

Erilaisia lapsen kuulemisen menetelmiä on kehitetty myös varhaiskasvatuksessa ja muissa pedagogisissa ympäristöissä sekä psykologian ja sosiaalitieteiden parissa. Lisäksi lapsille soveltuvien menetelmien tarve on huomattu rikos- ja oikeusprosesseissa. Lasta pitää kuulla ikä- ja kehitystasoisesti ja vaikeistakin asioista, mutta tämä tulee tehdä harkitusti ja lapsen omaa tahtoa kunnioittaen.²⁴ Osallistavat menetelmät ovat toiminnallisia, joissa keskiössä on tekeminen, ja ne voivat helpottaa lapsen ilmaisua. Vapaa-muotoisen keskustelun sijaan tai sen ohella voidaan leikkiä, piirtää, askarrella, muovaila ja käyttää kuvakortteja ja muita lapselle tuttuja visuaalisia välineitä. Haastatteluun voidaan lisätä leikin elementtejä, kuten käsinukkeja, jotka kysyvät ja joille lapsi saa vastata. Haastatteluasetelma voidaan myös irrottaa kysymys-vastaus-rakenteesta, esimerkiksi yhdistää haastattelukysymykset sadun kerrotaan tai antaa valmis satura-kenne, jota lapsi saa itse täydentää.²⁵ Toiminnalliset menetelmät edistävät erityisesti nuorempien lasten mahdollisuuksia kommunikoida sekä havainnoimalla lasta ja vuorovaikutusta voidaan täydentää ymmärrystä.²⁶

19 Pelastakaa Lapset 2023.

20 Yhdistyneet kansakunnat 2009.

21 Esimerkinä Lapsikeskeisen palvelumuotoilu (2020).

22 Esim. Barkman & Hipp 2023.

23 Erilaisia kuvauksia lasten osallisuudesta tai osallistamattomuudesta ovat mallintaneet esim. Hart (2002) ja Lundy (2007).

24 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2026.

25 Yuval-Adler & Oppenheim, 2014.

26 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2026.

Pakolaistaustaisia lapsia ja perheenyhdistämistä käsittelevässä tutkimuksessa lasten omien näkemysten kuuleminen ja osallistavien menetelmien hyödyntäminen eivät olleet keskeisessä roolissa. Joitain esimerkkejä tästä kuitenkin on, kuten Suomen Unicefin, lapsiasiavaltuutetun ja Pelastakaa Lasten teettämä, vuonna 2023 julkaisema selvitys, jossa kuultiin vastaanottokeskusympäristössä asuvia 2–9-vuotiaita lapsia. Tutkimuksessa hyödynnettiin haastattelun lisäksi kuvakerrontaa. Lapsilta tiedusteltiin asioista, jotka tuovat iloa, surua ja pelkoa sekä millaista asioista he unelmoivat.²⁷

Edellä esitettyä peilaten, otettiin tälle selvitykselle lähtökohdaksi, että lapsi saa kertoa aiheesta mitä hän haluaa ja valitsemallaan tavalla. Tarinankerronnan ja sadutuksen olennainen osa on yleisö: kuuntelu ja aikuisen aito kiinnostus lapsen kertomaan. Aineistolla voidaan selittää enemmänkin sitä, miten lapsi asiaa ja annettua aihetta jäsentää ja käsittelee kielellisesti, kuin sitä mitä on tapahtunut tai mitä lapsi henkilökohtaisesti on kuullut, nähnyt tai kokenut. Aineisto kerättiin yhdistämällä narratiivinen, aihesadutusta muistuttava menetelmä muihin luoviin ja toiminnallisiin menetelmiin ja kuvatuettuun teemahaastatteluun.²⁸ Näin mahdollistettiin myös ikä- ja kehitystasoinen joustavuus. Lapset saavat kertoa mahdollisimman vapaasti satua, piirtää ja leikkiä mutta tätä ohjataan kevyesti perhettä koskevilla teemoilla ja niihin liittyvillä kysymyksillä. Tässä selvityksessä kutsumme tätä metodia sadunkerronaksi.

Sadut syntyvät vuorovaikutuksessa ja kohtaamisessa. Menetelmän etuna on lapsilähtöisyys. Aikuinen ei arvioi tai arvostele vaan pyrkii ymmärtämään. Hän voi validoida lapsen kertomaa ja kannustaa. Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen itsenään ja rauhallinen hetki aikuisen jakamattoman huomion äärellä voi olla voimaannuttava ja itsetuntoa lisäävä kokemus. Menetelmä voi vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että häntä kuunnellaan ja että

hänen sanomiaan asioita pidetään arvossa. Sadun näkyviin kirjoittaminen ja ääneen lukeminen, palauttaminen lapselle tekee sanotuista asioista konkreettisia ja näkyviä.

Varsinkaan, jos lapsi ja hänen perheensä kokemukset eivät ole kuulijalle tuttuja, ei ulkopuolelta voi päätellä, mitä lapsi siirtää itsestään ja elämästään tarinaan. Ohje kertoa satu ei myöskään ohjaa lasta vain totuudessa pysymiseen vaan päinvastoin vihjaa, että tarinan tapahtumat ja hahmot ovat keksittyjä, lapsen mielikuvituksen tuotetta. Tässä selvityksessä lapsia pyydettiin keksimään satu ja kysyttäessä tarkennuksia lapsia ohjattiin pohtimaan kuviteltua tilannetta. Menetelmä ei toisaalta sulje pois sitä, että lapsi kertookin tositarinan. Koska sadussa voi tulla esiin pelottavia tai haitallisia asioita, pitää kuulijan olla valmis ottamaan ne vastaan ja tarvittaessa purkamaan niitä. Kerrontaa hyödyntävillä menetelmillä voidaan tutkia sitä, miten lapset käsittävät annettua aihetta ja millaisia tapahtumakulkuja ja ratkaisuja he esittävät, ei todellisuutta tarinan ulkopuolella, lapsen kokemuksia tai ilmiötä sellaisenaan.

Perheenyhdistämisestä kysymistä ilman erossaolon mainitsemista ohittaa osan perheelle tapahtuneista todellisista asioista, ja voisi viestiä, että lapselle ei ole siitä lupa puhua. Lähtökohtana oli, että mikäli lapsi haluaa kertoa aiheesta satua, häntä tuetaan siinä. Samalla tuetaan lasta jäsentämään ajatuksiaan aiheesta ja annetaan lapselle kanava, jossa hän saa esittää toiveita aikuisille. Osana lapsen kertomaa satua voidaan hankalien asioiden jäsentelyn ohella miettiä, mikä tai ketkä voivat niissä auttaa. Sadun sisällä voidaan tuottaa ratkaisuja ja toivottuja tapahtumakulkuja. Toimimalla näin lasta ei jätetä yksin vaikean aiheen tai ongelman kanssa. Metodin yhtenä vahvuutena pidetään kerronnan ja fantasiamaailman rajattomia mahdollisuuksia: lapsen ei tarvitse sadussa miettiä mikä on realistista, vaan hän saa vapaasti esittää toiveitaan ja ideoitaan.

27 Weckström, E. & Lastikka, A-L 2024.

28 Sadutuksella viitataan Liisa Karlssonin (Karlsson 2013) kehittämään sadutuksen perinteeseen ja laajalti käytettyyn menetelmään lasten kuulemisessa, missä lapsi saa omin sanoin kertoa valitsemastaan aiheesta valitsemillaan sanoilla.

Aineistonkeruun toteuttaminen

Metodi

Ensin lapsille esiteltiin välineet, kuten lelut, käsinuket ja kynät ja heille annettiin sadun aihe (perheen erossaolo ja perheenyhdistäminen) sekä valmis kehyskertomus²⁹ tai juonenkäännö, jossa perhe tai perheenjäsen joutuu eroon eri maihin ja palaa yhteen. Lasta pyydettiin kertomaan satu kehyskertomukseen ja aiheeseen perustuen, ja kerrontaan sai käyttää puheen lisäksi piirtämistä, leluja sekä erilaisia tilassa olleita välineitä. Lopuksi, tai kun lapsen tulkittiin kertoneen valmiiksi sadun osan, lapselle esitettiin tarkentavia kysymyksiä, joiden teemat olivat ennalta päätetty. Teemat ja keskustelu pyrittiin pitämään joustavana niin, että lapsi saa kertoa mahdollisimman vapaasti valitsemistaan aiheista, ja valmiiden teemojen ohella myös lapsen esiin nostamista asioista esitettiin tarkentavia kysymyksiä. Kerronnan tueksi kehyskertomukseen ja kysymyksiin liittyvät asiat oli esitetty kuvien avulla.³⁰ Tulkkauksen takia tarinan kerrontaan ja keskustelun luontaiseen rytmiin tuli väistämättä keskeytyksiä.

Osallistuneille lapsille ei määritelty, käsitteitä perhe, perheenyhdistäminen tai erossaolo. Lapsille ei määritelty muutenkaan perheen tarkempia olosuhteita tai syitä, miksi perhe joutuu tarinassa eroon. Annetusta aiheesta tai kehyskertomuksesta huolimatta lapsen ei odotettu noudattavan annettua tarinankulkua, eikä lapsen puhetta korjattu. Koska aineiston tuottaneiden lasten perheillä tiedettiin olevan erossaolon kokemus, halusimme kuulla, miten lapsi itse asiaa käsittelee tai on käsittelemättä kertomuksessaan. Vaikka valmiin aiheen antaminen ohjaa ja rajoittaa lapsen kerrontaa, haluttiin erossaolo ja perheen yhdistyminen sisällyttää valmiiksi satuun, koska ne olivat tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä teemoja.

Kohderyhmä

Kohderyhmänä oli Kanava-hankkeen perheille suunnatun ryhmätoiminnan kautta tavoitettut alle 5–11-vuotiaat pääkaupunkiseudulla asuvat lapset, joiden perheessä on koettu perheenyhdistäminen ja joiden

perheissä arabian kieli on yksi kotikielistä. Vanhemmat ovat olleet mukana vuosien varrella pakolaistautaisille ja perheenyhdistämisperheille suunnatussa toiminnassa. Lapsia ei rajattu sen perusteella, ovatko he itse kokeneet perheen erossaolon tai perheenyhdistämisen, vaan osallistujajoukossa voi olla lapsia, joilla on aiheesta joko henkilökohtaista kokemusta tai toisen käden tietoa esimerkiksi sisaruksen ja vanhemman kokemasta perheenyhdistämisestä. Kieliryhmän valintaan vaikutti se, että arabiaa äidinkielenään puhuvat ovat Suomen kolmanneksi suurin kielellinen vähemmistö ja toisaalta arabiankielisiä perheitä pystyttiin luontevasti tavoittamaan Kanava-hankkeen perheille suunnatun toiminnan kautta. Aineisto kerättiin lokakuussa 2025.

Kysymykset

Tutkimuskysymykset pureskeltiin lapsiystävälliseen muotoon. Menetelmää ja kysymyksiä testattiin ennalta vapaaehtoisten eri kohderyhmään kuuluvien 3–10-vuotiaiden lasten kanssa. Kuvatuettua lapsen suostumuslomaketta testattiin 10–16-vuotiaiden lasten kanssa. Lapsilta kerättiin palautetta lomakkeiden ymmärrettävyydestä, sadun teemojen ja sadunkerronnan menetelmien mielekkyydestä sekä tutkijan toiminnasta. Lapsilta saadun palautteen ja järjestön asiantuntijoiden kommenttien perusteella menetelmää jatkokehitettiin: esimerkiksi osa apukysymyksistä poistettiin liian monimutkaisina ja kuvia pelkistettiin.

Erossaolon ohella kysymysten teemoja olivat perheenjäsenet ja tärkeät henkilöt, perheen yhdessäolo ja yhteen palaaminen. Lapselta voitiin kysyä esimerkiksi ”keitä ovat tarinan päähenkilölle tärkeitä henkilöitä” tai ”keitä sadun päähenkilön perheeseen voisi kuulua” tai ”millaista oli, kun perhe oli palannut yhteen”. Kysymyksillä toivottiin tarkempia vastauksia siihen, miltä erossaolo ja yhteen paluu koetaan lasten näkökulmasta sekä ketkä henkilöt ovat lapsille merkityksellisiä ja turvallisia.

Muita kysymysten teemoja olivat arki ja siihen liittyvät iloiset ja harmittavat asiat, toiveet ja auttaminen. Näistä kysyttiin esimerkiksi ”Mikä [tarinan hahmon nimi] voisi ilostuttaa?” ja ”Mikä häntä voisi harmittaa?”. Kysymyksellä pyrittiin valottamaan tarinan henkilöiden arkea ja elämää sekä heille merkityksellisiä asioita.

29 Wallin, 2021.

30 Osana ”Tulokset”-kappaletta ja kuvitus kokonaisuudessaan nähtävissä lopussa Liite 1.

Auttamisesta kysyttiin esimerkiksi "Mikä päähenkilöä voisi auttaa?" ja "Kuka voisi auttaa päähenkilöä?". Toiveista kysyttiin erikseen, "Jos [tarinan hahmon nimi] voisi toivoa ihan mitä vain ja se toteutuisi, mitä hän toivoisi?". Lisäksi kysyttiin tarkentavia kysymyksiä niistä teemoista, joita lapsi nosti kertomassaan esiin. Sadun kuuntelijalle epäselviksi jääneistä asioista kysyttiin vain tarpeen mukaan, jotta lapsen kertoma tuli ymmärretyksi oikein. Lasta voitiin myös kannustaa jatkamaan pienillä myötäilevillä eleillä ja ääniteillä tai esittämällä jatkokysymyksiä.

Tarkentavien kysymysten avulla lapsen kertomaa saatua voitiin tulkita ja syventää yhdessä lapsen kanssa. Jos lapsen oli vaikea päästä kertomisessa alkuun, kysymykset myös tukivat sadun rakentamista ja auttoivat lasta rikastamaan kertomustaan. Metodilla tultiin siis ohjanneeksi lasta, ainakin perinteiseen sadustilanteeseen verrattuna, mutta lapsen tarinaa pyrittiin kuulemaan ja taltioimaan sadutuksen hengessä tarkasti. Metodia sovellettiin joustavasti leikkiin ja keskusteluun yhdistäen niin, että lapsen aloitteisiin vastattiin ja lapsen sanomiin tai tekemiin asioihin suhtauduttiin kannustavasti ja kiinnostuneesti.

Lapsilta ei koskaan kysytty suoraan heidän kokeumuksistaan tai tunteistaan vaan kaikki lapselle osoitetut kysymykset koskivat sadun hahmoja. Tietoinen etäännyttäminen, mahdollisuus kertoa satu hahmojen kautta ja keksityistä henkilöistä kolmannessa persoonassa puhumisen ajateltiin tukevan mielikuvitusta ja kerrontaa sekä olevan turvallisina tapa käsitellä mahdollisesti vaikeaa aihetta. Sadun aikana havainnoitiin lasten osallistumisen ja aloitteiden ohella heidän mielialaansa. Mahdollisuuksien mukaan lapsen tunnelmia kysyttiin välittömästi sadun jälkeen. Näin pyrittiin varmistamaan, että lapsella ei ole epämukava olla ja toisaalta varauduttiin keskeyttämään tilanne, jos sen arvioitiin kuormittavan lasta liikaa. Kaikilta lapsilta kerättiin lisäksi palautetta päivän aikana havainnoiden ja päivän lopuksi kuvatuettuna palautelomakkeen avulla. Palautelomakkeen toimivuus ja ymmärrettävyys lapsinäkökulmasta oli testattu kohderyhmällä aiemmin.

Tiedonkeruuta varten oli tärkeää löytää tulkki, jolla on kokemusta lasten kanssa työskentelystä ja luovasta työskentelystä. Tulkkia ohjeistettiin tarkasti olemaan mahdollisuuksien mukaan tiivistämättä ja uudelleenmuotoilematta lasten sanomia asioita. Lisäksi tulkkia pyydettiin välttämään kysymysten toistamista ja lapsen keskeyttämistä kaikissa tilanteissa. Näin toimittiin, koska uudelleenmuotoilulla voidaan me-

nettää jotain olennaista lapsen kertomisen muodosta, kysymysten toistamisella voidaan aiheuttaa lapselle painetta vastata jotakin ja keskeyttämällä häiritä kerrontaa ja sen rytmiä. Tulkin kanssa sovittiin, että mahdolliset epäselvät kohdat tarkistetaan lapselta vasta kertomisen jälkeen tai ääninauhalta kuunnellen.

Nuorempien lasten kanssa kerronta oli pääosin aikuisen ohjaamaa ja aikuisen aloitteisiin perustuvaa haastattelunomaista keskustelua. Heidän kanssaan toisaalta myös piirrettiin ja leikittiin enemmän kuin vanhempien lasten kanssa. Aikuisen vaikutus kielelliseen aineistoon oli nuorimpien lasten kohdalla suuri, kun taas vanhimmilla, 10–11-vuotiailla, lapsilla kerronta oli hyvin oma-aloitteista. Heille annettiin aihe ja ohjeeksi kertoa satu, jossa perheenjäsenet joutuvat eroon ja palaavat sitten yhteen. Tämän jälkeen lapset kertoivat oman satunsa. Tarkempia kysymyksiä kysyttiin vasta, kun lapsi vaikutti kertoneen valmiiksi satunsa.

Tiedonkeruun toteuttaminen

Tapahtumasta ilmoitettiin arabiaksi ja suomeksi suoraan kohderyhmän perheille. Tapahtumakutsussa kerrottiin tilaisuuden osana tehtävästä tiedonkeruusta lapsilta ja muusta päivän ohjelmasta.

Tapahtuman alussa esiteltiin selvitystä yhteisesti vanhemmille ja lapsille. Heille kerrottiin selvityksen tarkoituksesta, toteutuksesta ja metodista tulkin välityksellä, ja kysymyksille varattiin aikaa. Vanhemmille annettiin mahdollisuus tutustua lasten toimintaa varten sisustettuun tilaan. Tämän jälkeen vanhemmilta varmistettiin lupa lapsen osallistumiselle ja tiedonkeruuseen. Varsinainen lupalomake aineiston käyttöön allekirjoitettiin vasta tiedonkeruun jälkeen kunkin lapsen osalta, kun sekä vanhemmille ja lapsille oli selkeämpää, mitä osallistuminen ja tiedonkeruu lapsen näkökulmasta konkreettisesti tarkoitti. Tällä voitiin varmistaa informoitu hyväksyntä ja suostumus. Aineistonkeruun lopuksi ennen allekirjoittamista vanhemmilla ja lapsilla oli vielä mahdollisuus keskustella ja esittää kysymyksiä tulkin välityksellä. Allekirjoittamisen yhteydessä vanhemmille ja lapsille annettiin ohjeet, kuinka perua suostumus ja yhteystiedot perumisen varalle.³¹ Nuoremmille lapsille suunnatuissa sammakkoaiheisessa sadunkerrontaa tukevassa kuvituksessa (kuva 1) ensimmäinen kuva on kuvatuettu selitys tiedonkeruusta ja tiedon käytöstä. Lapsen suullinen suostumus äänitettiin. Metodia testattaessa

31 Kuvatuettu arabiankielinen lupa ja tiedote vanhemmille löytyvät tämän selvityksen lopusta (liite 2 ja 3).

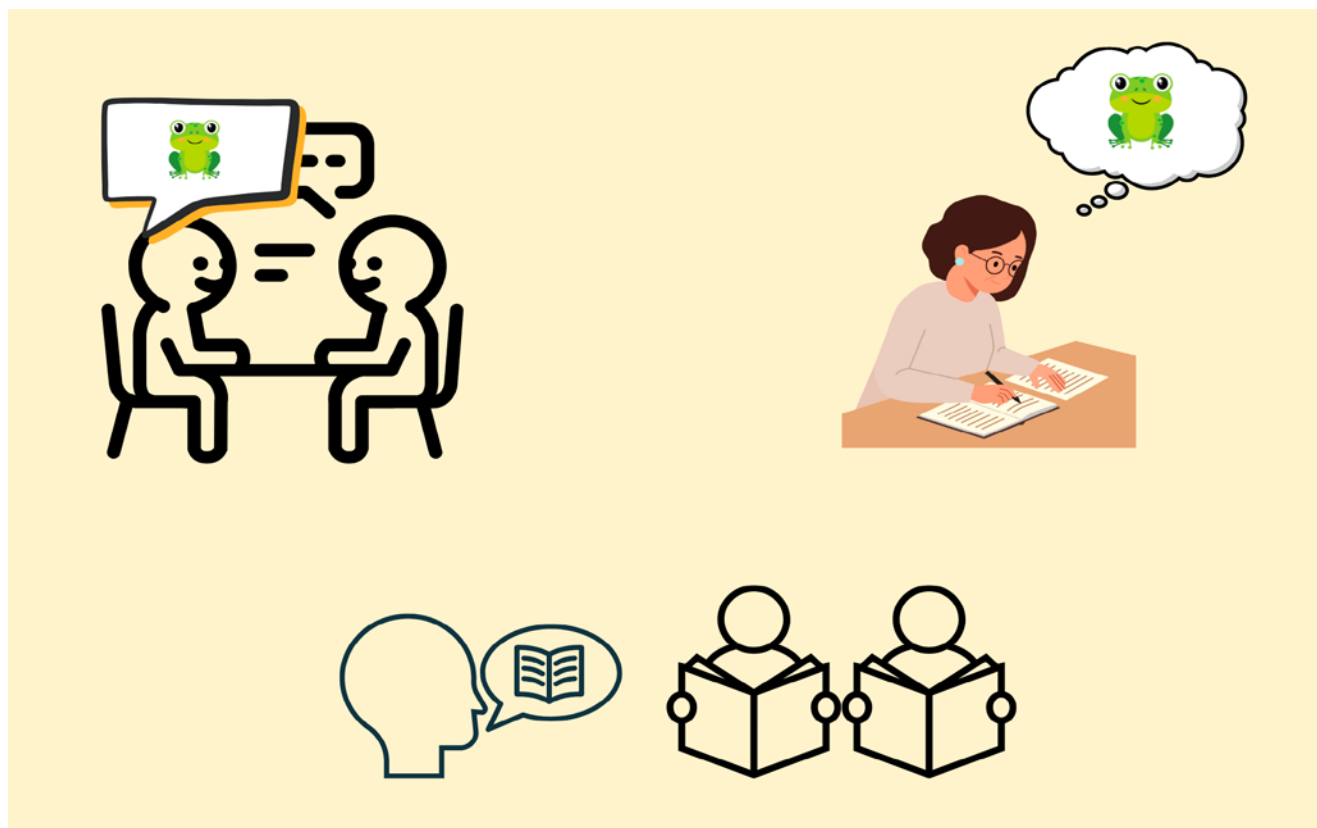
oli jo tullut esiin, että selvityksen tekeminen, tiedonkeruu ja sadutustyyppinen kerronta voivat olla lapsille uutta ja vierasta, jolloin lapsen voi olla vaikeaa tai jopa mahdotonta arvioida ennalta osallistumistaan. Tästä syystä suullisen hyväksynnän tai suostumuksen ohella lapsen osallistumishalukkuutta arvioitiin ja havainnoitiin myös sadunkerronnan aikana ja sen jälkeen.

Tiedonkeruu toteutettiin turvallisessa ja lapsiystävällisessä tilassa, joka oli varattu ainoastaan osallistujien käyttöön. Tilaan kuljettiin omasta lukittavasta ovesta ja tiedonkeruu tehtiin erillisen sermin takana.

Valinnanvapauden, viihtymisen ja vapaaehtoisuuden tarjoamiseksi tilassa oli kolme eri pistettä: satunurkka, jossa keskusteltiin ja kerrottiin tarinoita (Kuva 2), rauhallinen vetäytymistila rauhallista leikkiä ja lukemista varten (Kuva 3), sekä askartelu- ja pelipiste (Kuva 4). Tapahtumaan osallistuneet lapset liikkuvat tilassa vapaasti pisteeltä toiselle. Tarvittaessa lapsia saatettiin läheiseen vanhempien tilaan. Kahta sermiä lukuun ottamatta avoin tila auttoi paikallaolleita aikuisia valvomaan yhteisesti kaikkien lasten turvallisuutta.

Lasten toimijuutta kuvaa ehkä parhaiten se, että lapset liikkuvat illan aikana omatoimisesti pisteiden ja tilojen välillä, tekivät aloitteita leikkiin ja keskusteluun sekä vaihtoivat tekemistä spontaanisti. Lasten kiinnostus satujen kertomista varten tehdyssä nurkautuksessa näkyi esimerkiksi niin, että osa lapsista tuli omatoimisesti paikalle katselemaan. Osa lapsista halusi kysyä tarkentavia kysymyksiä ennen aloittamista.

Satunurkassa lapsilla oli käytössä laminoitu pysäytysmerkki. Lapsille kerrottiin, että keskustelun ja kerronnan voi pysäyttää tai lopettaa halutessaan esimerkiksi merkkiä näyttämällä, eikä syytä tarvitse kertoa. Osallistuneet lapset vaikuttivat ymmärtäneen vapaaehtoisuuden periaatteen, sillä lapsista kaksi näytti pysäytysmerkkiä ja yksi osoitti lopettavansa tai olevansa valmis poistumalla satupiiristä muihin toimintoihin. Kaksi lasta kertoi sadunkerronnan lopuksi sanallisesti olevansa valmis.

Kuva 1 Kuvatuettu selitys tiedonkeruusta ja käytöstä.

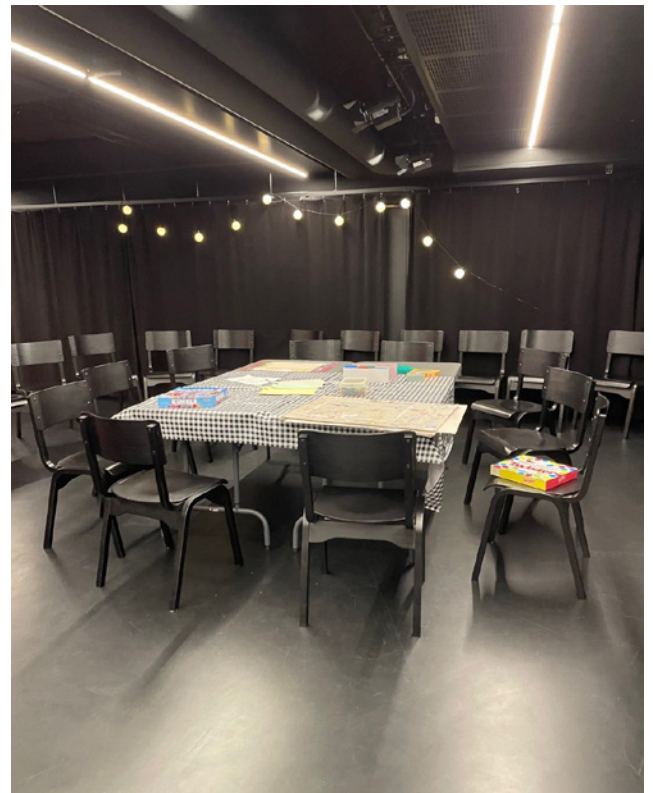
Kuvat 2. Nurkka sadunkerrontaa varten

Kuva 3. Vetäytymistila

Satunurkkaan tullut lapsi sai valita, kertooko hän satua yksin vai ottaako hän mukaan toisen lapsen. Nurkka oli hieman erillään sermin takana muusta ohjelmasta, jotta tiedonkeruutilanne olisi mahdollisimman rauhallinen. Sadunkerrontapiirissä oli satuun liittyvän rekvisiitan lisäksi tarjolla leluja ja piirustusvälineitä. Niiden avulla lapsi pystyi ilmaisemaan itseään myös muilla tavoin kuin puhumalla, ja ne tukivat sadunkerrontaa, sillä lapselle voi olla luontevaa leikkiä kertomisen ohessa. Vetäytymistilan ja pelipisteen äärellä ja vapaassa tilassa oli Pelastakaa Lasten työntekijöitä auttamassa ja fasilitoimassa leikkejä sekä osallistumassa yhteiseen tekemiseen. Satunurkassa oli koko aineistonkeruun ajan paikalla haastattelija ja tulkki.

Paikalla olleet lapset saivat päivän lopuksi valita pienen lahjan kiitokseksi osallistumisestaan.

Kuva 4. Askartelu- ja pelipiste

Aineiston analysointi

Selvityksen aineisto koostuu lapsen saduista, piirroksista ja askarteluista sekä työntekijöiden tekemiä havainnoista. Lasten satujen pituus vaihteli 20 sanasta yli tuhanteen sanaan. Sadut ja keskustelu olivat kestoltaan 6–35 minuuttia. Yksi lapsista kertoi satua kahdessa osassa, ensin parin ja tulkin kanssa ja sitten yksin ja ilman tulkia. Kolmen muun lapsen keronnassa oli mukana tulkki. Enemmistö lapsista halusi kertoa toisen lapsen kanssa parina. Lapset käyttivät haluamaansa kieltä ja he vaihtoivat kieltä vapaasti suomen ja arabian välillä.

Nuorimpien 5–9-vuotiaiden kertoma ja vastaukset olivat tyypillisesti yksittäisiä sanoja, kun taas vanhemmat yli 9-vuotiaat lapset kertoivat ja kuuntelivat pitkiäkin aikoja keskeytyksettä ilman aikuisen kysymyksiä ja johdattelua. Nuorimpien lasten vuorovaikutuksessa painottui leluilla, esineillä ja välineillä leikkiminen, tutkiminen ja kokeileminen sanallista ilmaisua enemmän. Lapset esimerkiksi piirsivät ja tarttuivat eläinpehmoleluihin ja kokeilivat erilaisia aistileluja, jolloin sadunkerronta tapahtui leikin ja muun tekemisen ohella, tilan ja välineiden tutkimisen ollessa pääosassa. Lapset kiinnostuivat kerrontaa tukevista sammakokuvista ja halusivat katsoa ja kommentoivat niitä.

Satua käytiin läpi lapsen kanssa sadunkerronnan yhteydessä, jotta varmistettiin, että aikuinen oli ymmärtänyt oikein ja lapsi sai korjata. Kerrontatilanteessa osa lapsista ei halunnut kuulla kerrottua satua. Osa taas toivoi, että näistä tehtäisiin erillinen kirja. Lasten kertomat sadut ja niiden lomassa käyty keskustelu nauhoitettiin luotettavuuden parantamiseksi. Nuorimpien sanomia asioita kirjoitettiin ylös satukuvituksiin, äänittämisen lisäksi. Koska tämän selvityksen tiedonkeruu tehtiin pistemäisesti yhdessä perheille järjestetyssä ryhmätapaamisessa, jossa perheiden yhteystietoja ei kerätty, ei tulosten validointia saman kohderyhmän kanssa ollut mahdollista tehdä. Satujen kontekstisidonnaisuuden ja henkilökohtaisen luonteen vuoksi saduilla ja haastattelemalla saatua tietoa ei voida validoida eri lapsiryhmällä.

Kaikki kerrottu litteroitiin sanatarkasti ja litteroitu aineisto tarkistettiin usealla kuuntelukerralla vuorovaikutuksen analysointia varten. Lasten kertomia asioita jäsennettiin kokonaisuuksiksi ja laadullisen sisäl-

lönanalyysin keinoin. Lapsilta saatu palaute ja tapahtumassa kerätty havainnointiaineisto analysoitiin yhdessä muun aineiston kanssa. Anonymisoitua aineistoa ja tuloksia tarkasteltiin yhdessä Pelastakaa Lasten pakolaistyön tiimin kanssa, jotta tulkinat ja huomiot eivät perustuisi vain yhden henkilön näkemykseen.

Eettisyys ja vastuullisuus

Suunnitteluvaiheessa harkittiin tarvetta ulkoisen tahon tekemälle eettiselle arviolle, mutta organisaation asiantuntijakonsultaation perusteella päätettiin, että ulkoista arviota ei tarvita. Ennen selvitystyön aloittamista tehtiin erillinen, mittava riskienkartoitus ja arvio, jonka perusteella voitiin ehkäistä joitakin esiin tulleita riskejä. Riskit liittyivät esimerkiksi valittavan tiedonkeruun tilan turvallisuuteen ja lapsiystävällisyyteen, lasten anonyymiuteen, luottamuksen ylläpitoon ja henkiseen haittaan, jota lapsille voi aiheutua vaikeista aiheista keskusteltaessa. Riskejä ja ratkaisuja sekä kysymystenasettelua kartoitettiin erillisissä tapaamisissa Pelastakaa Lapset ry:n lasten kehittämissä, pakolaistyön ja osallisuuden asiantuntijoiden kanssa sekä arabiankielisten pakolaistaustaisten perheiden kanssa pitkään työskennelleen asiantuntijan kanssa.

Eettisesti kestävä toiminta lapsen kanssa edellyttää työskentelyyn osallistuvilta riittävää ymmärrystä lasten tarpeista ja oikeuksista, ja toisaalta riittävää koulutusta ja osaamista lasten kohtaamiseen. Selvityksen tiedonkeruuseen osallistui järjestön työntekijöiden lisäksi korkeakouluharjoittelija. Kaikki selvityksen tekeen osallistuneet henkilöt ovat sitoutuneet Pelastakaa Lapset ry:n lasten suojelun toimintaperiaatteisiin sekä allekirjoittaneet sitoumuksen lasten suojelemiseksi³². Lisäksi heillä kaikilla oli relevanttia kokemusta lasten ja pakolaistaustaisten perheiden kanssa työskentelystä. Osalla tiedonkeruuseen osallistuneista työntekijöistä on myös arabian kielitaitoa ja kulttuurista osaamista kohderyhmään liittyen. Koska pakkomuutto ja pitkäaikainen erossaolo perheenjäsenestä voivat olla lapselle traumaattisia kokemuksia, aineistonkeruussa noudatettiin traumainformoidun lähestymistavan periaatteita. Tässä selvityksessä periaatteita sovellettiin menetelmän suunnitteluun ja

32 Pelastakaa Lapset ry 2014.

toteutukseen siten, että lisäkuormituksen ja uudelleen-traumatisoitumisen riski pyrittiin minimoimaan.³³ Lisäksi pyrittiin rakentamaan sadunkerrontaan ja keskusteluun turvallinen, luottamuksellinen ilmapiiri, jossa lapsi tulee kuulluksi. Koska kaikki tiedonkeruussa mukana olleet työntekijät eivät olleet traumatyön ammattilaisia eivätkä tunteneet ennalta kaikkia lapsia ja heidän mahdollisia traumataustojaan, järjestelyissä kiinnitettiin erityistä huomiota lasten viihtyvyyteen ja turvallisuuden tunteeseen sekä turvalliseen menettelmään. Tutkimuskysymys ja siihen perustuva sadun aihe huomioiden varauduttiin siihen, että lapsi tuo sadussa esiin negatiivisia asioita sekä kokemuksia ja aiheesta kysyminen voi pahimmillaan nostaa esiin ikäviä muistoja. Sadussa kerrottujen hankalien aiheiden käsittelyyn ja purkuun oli varattu aikaa, ja paikalla oli riittävästi aikuisia käymään tarvittaessa kahdenkeskistä keskustelua lapsen kanssa. Lapset antoivat palautetta, että aikuisia oli paikalla sopiva määrä. Työntekijöitä ja lapsia olikin paikalla lähes saman verran.

Vaikka kyseessä ei ole akateeminen tutkimus, tämän selvityksen toteutuksessa ja suunnittelussa on huomioitu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019) ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet, joilla pyritään suojaamaan tutkittavia ja pitämään yllä tutkimuksen laatua. Lapsen osallistumisen sekä muun tietojen käsittelyn edellytyksenä oli sekä huoltajan kirjallinen lupa että kunkin lapsen suullinen informoitu hyväksyntä tai suostumus. Suostumuslomakkeiden ja suullisen selostuksen lisäksi lapsille kerrottiin, että he voivat keskeyttää, lopettaa tai pitää taukoa kerronnasta ja halutessaan myös palata takaisin kertomaan lisää.

33 Traumainformoitu lähestymistapa ei ole täysin vakiintunut (mt.), mutta sillä tarkoitetaan muun muassa, että kohderyhmän erityistarpeet huomioidaan ja varmistetaan turvallinen toimintaympäristö. Lisää Garoff, 2025.

Tulokset

Perheen ja läheisten merkitys saduissa

Mikä on perhe ja ketkä ovat tärkeitä?

Lapsille annettiin tilaa määritellä itse sadussa, mikä on perhe ja keitä siihen kuuluu. Ennen perheestä kysymistä lapsilta tiedusteltiin, ketkä ovat tärkeitä sadun päähenkilöille. Nuorimmilta lapsilta kysyttiin sammakkokuva selostuksen tukena (kuva 5), ketkä voisivat olla tärkeitä sammakolle ja keitä perheeseen voisi kuulua. Ensimmäisessä kuvassa sammakko on yksin, jotta kuva ei liikaa johdattelisi nimeämään kuvassa esiintyviä hahmoja.

Kuva 5: Tutustutaan sammakkoon: Arki, iloiset ja harmittavat asiat, sammakolle tärkeät henkilöt.

Perheeseen liittyvät teemat nousivat esiin lähes kaikissa lasten kanssa käydyissä keskusteluissa. Perhe, perheenjäsenet, perheyhteys ja muut läheiset ihmissuhteet toistuivat lasten kertomuksissa usein. Vain yksi osallistuja ei vastannut läheisiä tai tärkeitä henkilöitä koskevaan kysymykseen. Nuorimpien lasten kertomana perheestä puhuttiin ennen kaikkea yksilöiden tai roolien kautta. Esimerkiksi ”lapsi”, ”äiti”, ”isä”, ”vaimo”, ”kymmenen lasta” mainittiin osaksi sammakon perhettä. Vanhimmat osallistujat puhuivat yksittäisten perheenjäsenten lisäksi koko perheestä yksikkönä:

*”Sitten se perhe meni Suomeen,
niinku lähemmäs sitä siskoa.”*

Lapset nimesivät perheenjäseniä tärkeiksi henkilöiksi:

*"Ne, jotka on tärkeitä, on ne perheenjäsenet.
Äiti, isä, isä, sitten sen äidin lapsi."*

"Ne on ihan tärkeitä - se lapsi, sen äiti ja sen isä"

Vanhempien lasten tarinoissa näkyi laaja perhekäsitys. Erään tarinan aikuisen henkilön perheeseen luettiin edelleen lapsuudenperhe ja muuta sukua, kuten veljen lapsi ja sisarukset. Lasten kertomissa saduissa lapsen ja aikuisuuden raja ei ollut absoluuttinen, eli lapsella voitiin tarinoissa tarkoittaa esimerkiksi omaa sisarusta, joka on jo täysi-ikäistynyt. Tarinan aikuiselle sisarussuhteet olivat jopa niin merkittäviä, että niillä voisi korvata kavereiden puutetta:

*"Ne tykkää aina olla yhdessä. Vaikka niillä ei olis
kavereita, niin niillä olisi aina kuitenkin niiden sisko"*

Myös sukulaisia ja ystävä mainittiin tärkeäksi henkilöksi. Läheiset muodostivat huolehtivan ja auttavaisen verkoston, jossa ydinperheen raja oli paikoin häilyvä tai epäolennainen. Perhe ei siis rajoittunut saduissa vain ydinperheeseen, vaikka eniten puhuttiin äidistä, isästä, siskosta ja lapsista.

Kaikkiin satujen perheisiin kuului olennaisesti lapset. Vanhimpien lasten kertomana lapset sanoitettiin tärkeiksi aikuisille, lasten kanssa haluttiin olla ja viettää aikaa ja heistä pidettiin.

*"Sillä ei oo vielä omia lapsia. Se tykkää olla niiden
lapsien kaa ja on ihan läheinen [lapsien kanssa]."*

Kuvio 1. Sanapilvi lasten saduissa esiintyvistä tärkeistä henkilöistä.

Perheen merkitys puheissa, teoissa ja valinnoissa

Lapsilta ei missään vaiheessa kysytty suoraan perheen merkityksestä, mutta yksittäisissä lasten saduissa kerrottiin eri tavoin perheen tai perheyhteyden tärkeydestä. Perheen tärkeyttä korostettiin useita kertoja sadun hahmojen välisissä keskusteluissa:

“Ne on mulle tärkeit.”

“Mä haluan olla mun perheen kaa.”

Perheen merkitys saduissa näkyi erityisesti hahmojen tekoina ja valintoina perheenjäseniinsä liittyen. Saduissa aikuista lasta autettiin ja lohdutettiin, perheen luokse matkustettiin ja perheenjäseniin pidettiin yhteyttä myös vaikeana hetkenä. Perheen luokse mentiin käymään ja perheenjäsenelle vietiin rahaa, jotta hän pääsisi perheensä luo.

Äärimmäisenä esimerkkinä perheen merkitys näkyi ristiriitaisessa tilanteessa, jossa päähenkilö joutui valitsemaan tärkeän ihmisen ja oman perheensä välillä. Päähenkilö valitsi perheensä:

”Totuus on, että mä haluan nähdä mun perheenjäseniä enkä olla vain sun kanssa.”

Erossaolo lasten saduissa ja keskusteluissa

Perheiden yhdistyminen ja syyt erossa olemiselle

Perheenyhdistämistä ei käsitelty nuorempien 5–9-vuotiaiden kertomana. Kommentit ja keskustelu koskivat näissä hetkissä perheenjäsenten rooleja. Vanhempien lasten kertomana perheenyhdistämistä tai pikemminkin perheen yhdistymistä kuvattiin saduissa konkreettisin esimerkein: kertomuksissa tehtiin sovintoa, matkustettiin hakemaan perheenjäsentä toisesta maasta, mentiin lomalle kotimaahan, mentiin kylään perheen luo. Näiden lasten keskusteluissa ja sadun katkelmissa perheenyhdistäminen näyttäytyi hyvin myönteisenä asiana ja tarkoitti perheenjäsenten olevan tauon jälkeen jälleen yhdessä.

Kuva 6: Satukuvitusta 5-9-vuotiaille lapsille: Perheen yhdistyminen tai yhdessäolo.

Ilo perheen yhteen pääsemisestä toistui saduissa useaan otteeseen. Perheeseen liittyvistä positiivisista tunteista kerrottiin jo kerronnan alkuvaiheilla, ilman että siitä oli kysytty mitään:

”Se sisko oli vähän innoissaan, et se näki sen äidin ja perheen.”

Perheen yhdistyminen oli paitsi ilon myös kiitollisuuden aihe ja seurausta läheisten verkoston tuesta, aktiivista valinnoista ja avusta. Perheen yhdistyminen oli myös kamppailun tulosta: perheestä erottamista ja eristämistä vastustettiin ja sitä vastaan taisteltiin monin keinoin. Perhe yhdisti jäsenensä ja valitsi toisensa, eikä epäonnistumisen mahdollisuutta edes käsitelty. Perheen ja yhdessäolon merkitys tarinan hahmoille näkyi myös lapsen kertojajäällä sanottamina tunteina, kuten ikävänä ja suruna erossaolosta ja ilona jälleennäkemisestä. Saduissa kaikki tärkeät henkilöt, kuten lapsuuden ystävä, äiti, isä, sisarukset ja sukulaiset edustivat pysyvyyttä ja pitkäaikaista ihmissuhdetta.

Lapsille valmiiksi annettuja aiheita olivat erossaolo sekä perheenyhdistäminen ja heille ehdotettiin, että erossaolon aikana perheenjäsenet olisivat eri maissa. Lapset eivät pääsääntöisesti tarttuneet tähän ehdotukseen. Vain yhdessä sadussa perhe asui eri maassa kuin muu suku. Tässäkin sadussa erossaolon vaihe ikään kuin ohitettiin ja siirryttiin suoraan yhteen paluuseen, mihin satu päättyi.

Osassa saduista keskityttiin pohtimaan erossaolon syitä, eikä erossaolon kokemusta. Lapsilta ei kysytty erossaolon syitä, vaan ne tulivat esiin implisiittisesti osassa heidän kertomaansa. Saduissa syiksi esitettiin esimerkiksi ihmissuhteissa tapahtuneet konfliktit, kuten välirikko tai puhumattomuus perheessä, vihaisuus tai riitatilanne. Osa syistä liittyi konkreettiseen etäisyyteen, kuten eri maissa asumiseen, pitkään etäisyyteen, muuttoon toiseen maahan. Osa syistä liittyi materiaalsiin resursseihin, kuten rahanpuutteeseen, jonka vuoksi kertomuksen hahmo ei voinut matkustaa:

*”No jos se äiti halusi tulla, mut se ei pysty,
koska sillä ei oo rahaa tai jotain.”*

Lisäksi erossaolon syyksi yhdessä kertomuksessa mainittiin tarinan hahmon aiheuttama uhka ja pakottava kontrolli: yksittäisen hahmon pakottama muutto tai poislähtö perheen luota toiseen paikkaan ja perheen tapaamisen kieltäminen.

*”Ne oli asumassa, ja kun se mies tuli, se ei
vaan tykännyt sen perheestä. Sitten se mies pakotti,
että mennään yhdessä toiseen kotiin.”*

Pitkää etäisyyttä ja eri maissa asumisen perimmäisiä syitä ei tarkemmin eritelty saduissa. Erossaolon syitä ei käsitetty myöskään hallinnollisten päätösten, lakien tai pakkomuuton kautta, jotka ovatkin etenkin pienille lapsille abstrakteja aiheita.

Erossaolon kyseenalaistaminen ja erossaoloon liittyvät tunteet

Osa lapsista ei käsitellyt erossaoloaikaa tai vaikutti aikuisen johdattelusta huolimatta vastustavan erossaoloa. Erossaoloon liittyviä kysymyksiä ohitettiin ja aihetta vaihdettiin. Lapset eivät juurikaan kuvanneet omatoimisesti erossaoloaikaa. Abstraktia erossaoloa konkretisoitiin joissakin saduissa kertomalla erilaisia syitä erossaololle, vaikka syitä ei kysytty tai siihen ei lapsia ohjattu. Ne lapset, jotka ylipäänsä käsittelivät eroa saduissaan, päättivät sadun yhdessäoloon. Osa lapsista toi esiin erossaoloaikaan liittyvän yhteydenpidon perheeseen sekä ikävöinnin ja surun erossaolosta. Eri maissa asuminen oli selvästi lapsille haastattelijan ulkoa päin kertomukseen tuottama rakenne, jota ei kaikissa alkuperäisissä lasten saduissa tai vastauksissa juurikaan käsitelty.

Kaikissa aineiston saduissa erossaoloa tai eroamista ei käsitelty. Nuorempien lasten saduissa käytettiin ylipäänsä vähemmän sanoja ja erossaoloa kuvattiin vähän tai ei ollenkaan. Kun lapselle ehdotettiin, että sammakon perheenjäsen hyppäisi pitkälle, eri maahan, eräs lapsi siirtyi pohtimaan piirtämiään kuvia ja eri värejä. Aihe siis vaihtui lapsen toimesta, eikä erossaoloon enää palattu keskustelun aikana.

”Haastattelija: entä jos sammakko hyppäisi toiseen maahan?

Lapsi: sammakko on punainen”

Tässä kohtaa toinen paikalla ollut lapsi ikään kuin toisti aikuisen antaman juonenkäänteen ja vastasi ”meni.” Kun lapsilta sitten kysyttiin, mitä sammakko voisi silloin sanoa, lapsi vastasi ”ei” ja toinen satua kertonut lapsi hiljaa ”en tiedä”.

Kuva 7: Satukuvitusta 5-9-vuotiaille: Perheen eroaminen tai erossaolo.

Osa vanhemmista lapsista pyrki annetun erossaoloteeman puitteissa palauttamaan perheenjäsenet yhteen nopeasti. Yksi satu alkoi ja loppui niin, että perhe meni lomalle sukulaisille, jotka asuivat eri maassa.

Kun erossaolon kestosta kysyttiin eräältä lapselta, sen kesto oli ensin yön yli, sitten pari päivää. Kun samalta lapselta kysyttiin, oliko jokin perheessä erilaista tai muuttunut, kun perheenjäsenet olivat päätyneet eri maihin, lapsi vastasi kertomalla perheenjäsenten pääsevän tarinassa samaan maahan.

Lasten saduissa erossaolo kuvattiin joko neutraalina tai negatiivisena asiana. Neutraaleissa kuvauksissa erossaolon tai eri maissa olemisen asetelma, joka lapsille annettiin aluksi, hyväksyttiin sellaisenaan. Eroa ei kuitenkaan käsitelty, vaan se oli sadun lähtökohta ja ikään kuin itsestäänselvyys, jolle ei annettu attribuutteja. Osassa saduista ja keskusteluista perheen erossaoloa ei sanoitettu, eikä siihen liittyviin kysymyksiin saatu vastausta.

Negatiivisessa kontekstissa erossaolo oli perheyhteyttä uhkaava ongelma, joka pyritään ratkaisemaan. Lapset eivät kuvanneet erossaoloa ja arkea erossa, vaan keskittyivät ongelman (erossaolo) ratkaisuun. Näissä kuvauksissa erossaolo esitettiin tarinan ongelmana tai jännitteenä ja sitä vastustettiin. Sadun hahmot pyrkivät päättämään erossaolon nopeasti niin, että perhe pääsee yhteen. Erään sadun eri versioissa päähenkilöä ja perhettä koeteltiin monin tavoin ja yhdessäololle tuli erilaisia esteitä, mutta kaikissa versioissa perheenjäsenet päätyivät lopulta yhteen tai esteet poistettiin. Riidan ollessa yksi erossaolon syistä sadussa puolestaan toivottiin, että riitoja ei enää olisi. Erossaolon sijaan saduissa voitiin toivoa yhdessäoloa esimerkiksi kertomalla, että sadun henkilö halusi tavata perhettä, mutta se ei onnistunut pitkän etäisyyden vuoksi. Erossaolon aikana yhteyttä pidettiin ainakin viesteillä.

Kolmannen persoonan tai kertojaäänien käytön lisäksi saduissa hyödynnettiin hahmojen omaa ääntä: esimerkiksi hahmo kertoo ikävöinnistä ja perheen merkityksestä suoraan toiselle hahmolle. Ikävää ja perheenjäsenten tärkeyttä korostetaan.

Erossaoloa käsiteltiin niin yhdessäolon esteiden kuin niiden voittamisen kautta. Erossaolotilannetta pidettiin saduissa ongelmallisena, mikä tuotiin esiin myös epäsuorasti, esimerkiksi toivomalla yhdessäolon esteiden poistumista ja korostamalla yhdessäolon ja perheen merkitystä eri hahmoille, kuten yllä olevassa esimerkissä.

Lopuksi toivottiin, että kyseinen ihminen ei tulisi takaisin. Aina erossaolon syyt eivät olleet yksinkertaisia ja helposti ratkaistavissa. Samassa sadussa päähenkilö vaikutti kokevan ristiriitaisia tunteita. Lapsi kertoi, että henkilöä harmittaa, koska toisaalta hän pitää henkilöstä, joka on yrittänyt estää häntä tapaamasta perhettään. Päähenkilö esittää sadussa toiveen, että tilanne muuttuisi.

*”-- Se halusi mennä
katsomaan niitä-- mutta ne
oli liian kaukana”*

Huolet ja auttaminen lasten saduissa

Huolet, pelot, harmittavat ja mietityttävät asiat

Selvityksellä pyrittiin tarkastelemaan myös lasten näkemyksiä avun tarpeista ja tuesta erossaolon ja perheenyhdistämisen kontekstissa. Saduissa keskeinen ratkaistava ongelma oli erossaolo. Myös muita huolia, harmittavia asioita ja pelkoja sanoitettiin kysyttäessä, mutta erityisesti spontaanisti osana satua ja keskustelua. Tällaisia aiheita oli esimerkiksi kiusaaminen tai ikävä käytös. Muihin ihmisiin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyviä huolia ja harmittavia asioita kiusaamisen ohella olivat riidat, puhumattomuus ja vihaisuus. Yli 9-vuotiaiden lasten ilmeni myös abstrakteja uhkia, kuten ”pahat asiat”, joita voi tapahtua. Näissä saduissa esiintyi jännitteitä, huolenaiheita, ongelmia ja huolia, joita ratkaistiin. Osa nimetyistä harmin ja huolen aiheista, kuten rahanpuute, oli hyvin konkreettisia. Erossaolo ja ihmissuhteisiin liittyvät konfliktit tulivat esiin vaikeammin ratkaistavina ongelmia, mutta nekin ratkaistiin ja niihin vastattiin avulla.

Vaikka lapset puhuivat pääasiassa positiivisista ja tärkeistä asioista, kuten perheestä ja yhdessäolosta, lapsen kertomat huolenaiheet ja harmittavat asiat kuvaavat yhtä lailla lasten ajatus- ja kokemusmaailmaa. Huolten ja harmin aiheiden sanoittaminen sadussa voi kertoa siitä, mitkä asiat lasta kulloinkin mietityttävät, mitä lapsi pitää vahingollisena, millaisia ongelmia lapsi tunnistaa ja millaisiin asioihin lapsen näkökulmasta tarvittaisiin tukea ja apua.

Mikä ja kuka auttaa?

Avun sanoittaminen saattoi olla haastavaa nuoremmille, 5–9-vuotiaille, lapsille. Ainoastaan vanhemmat lapset puhuivat siitä, mikä auttaa. Yhden sadun hahmot pyrkivät monin tavoin auttamaan erossa olevaa sukulaista, jotta tämä pääsisi samaan maahan muun perheen kanssa. Ystävää pyydettiin viemään rahallista tukea, ja toisessa kerronnassa äitihahmo ”haetaan” kotiin. Auttaminen oli siis hyvin konkreettista (saattaminen, rahan antaminen) ja ydinperheen rajat ylittävää (ystävän apu, lapsuuden perheen apu) ja avulla vastattiin tarinoissa ilmentyneisiin haasteisiin.

Auttamisen tavat olivat moninaisia: rahan antamisen ohella tunnetason apua, kuten huolien kuuntelua, ja lohdutusta sanoin ja elein. Sosiaalisissa suhteissa apua tarjottiin esimerkiksi sovintona tai puolustamalla toista.

Perheen ja läheisten apu vaikutti positiivisesti perheenjäsenten ja lasten elämään. Apu oli satujen hahmoille välttämätöntä ja tärkeää, mutta samalla arkista. Pienet eleet, lohduttavat sanat, huolenpito, ystävän palvelukset ja raha olivat esimerkkejä avusta, joita epävirallinen verkosto antoi jäsenilleen. Apu oli mahdollisesti myös läsnäoloa ja kuuntelemista. Avunantajilla oli resursseja, kuten aikaa ja rahaa sekä mahdollisuus tavata. Auttajat olivat myös rohkeita, valmiita keksimään uusia ratkaisuja, puolustamaan toista tai puuttumaan epäkohtiin.

antaa rahaa
hakee kotiin
kantaa tai vetää matkalaukkua
rohkaisee
lohduttaa
puolustaa
halaa
auttavat yhdessä
keksii ratkaisun
kannustaa
“onks kaikki ok”
“ei se haittaa”

Kuvio 6: Sanapilvi lasten saduissa esiintyvistä auttamisen sanoista ja teoista.

Lasten kertomana auttaminen käsitettiin erityisesti lähipiirin ja ystävien apuna. Auttamiseksi tulkitut teot liitettiin ennalta tuttuihin henkilöihin ja apu henkilöityi vahvasti lähipiiriin sekä epävirallisiin verkostoihin. Vanhempien, yli 9-vuotiaiden, lasten kertomana verkostojen apu organisoitui nopeasti kunkin tarpeen mukaan ja se oli vastavuoroista. Samat henkilöt saivat apua ja auttoivat toisia. Näissä avun kuvauksissa avun antaminen ja saaminen oli olennainen osa sosiaalisen verkoston toimintatapaa. Apu kannatteli yksilöitä vaikeiden tilanteiden yli. Apua ei pyydetty perheen ulkopuolisilta eikä ongelmista tai haasteista kerrottu muille kuin lähipiirille.

Nuorimmat lapset mainitsivat lähipiirin ulkopuolisista aikuisista ainoastaan opettajan sellaisena ihmisenä, jolta voisi pyytää tai toivoa jotakin. Keskustelussa ei selvinnyt, mitä opettajalta toivottaisiin. Suoriin kysymyksiin ”Kuka voisi auttaa?” tai ”Miten voisi auttaa” ei saatu juurikaan vastauksia kaikilta lapsilta. Ulkopuolinen auttaja tai ammattimainen apu oli haastattelijan johdattelusta huolimatta vaikeasti käsitettävä asia. Kysymys hämmensi erästä lasta ja useamman tarkentavan kysymyksen jälkeen hän ehdotti, että lentokentän työntekijä voisi ehkä vetää tai kantaa laukkuja, mutta muita ulkopuolisia avunantajia ei kuvattu tai tarvittu. Yksi lapsi mainitsi, että opettaja voisi auttaa.

*”Sitten niillä on idea,
että ne menevät äidin luo
ja auttavat sitä. [...]
Ne antaa sille rahaa.”*

*”Isosisko antaa lähikaverille
rahat, että se voi mennä auttamaan
sitä äitiä.”*

*”Ne vois mennä kahestaan
auttamaan sitä.”*

Apua ei pyydetty sadun sisällä suoraan, vaan ongelman tai tarpeen ilmetessä avun tarve huomattiin ja apua tarjottiin automaattisesti.

Yksittäisiä auttavia henkilöitä olivat aikuinen lapsi,

äiti, lapsi, kaveri tai lapsuuden ystävä. Myös kollektiivista, usean henkilön antamaa yhteistä apua kuvattiin. Perhe esimerkiksi auttoi aikuista lasta ja ystävykset yhdessä perheenjäsentä. Tosiystävä voisi myös auttaa perhettä perheenjäsenen sijaan:

*”Se lähikaveri vois ite
mennä auttaa sitä.
Jos se isosisko ei pysty.”*

Lapsuuden perheen jäsenten solidaarisuus ja tuki ei päättynyt lapsen täysi-ikäistymiseen. Eräässä sadussa äiti on edelleen tukena täysi-ikäiselle lapselleen ja osoittaa huolenpitoa esimerkiksi kysymällä lapselta: ”Onks kaikki ok?” Joissakin saduissa myös lapset tukivat ja välittivät aikuisista, vaikka pääasiassa saduissa aikuiset auttoivat toisiaan.

Satujen apu oli erityistä siinä mielessä, että sitä ei tarvinnut erikseen pyytää, vaan apu ilmestyi sopivalla hetkellä, esimerkiksi reaktiona vaikeaan tilanteeseen. Lähipiirin ihmiset ymmärsivät tarjota tukensa silloin, kun ongelmia tuli kohdalle. Näissä kertomuksissa apuun ei liittynyt esimerkiksi hengellisiä tai yliluonnollisia voimia eikä taikuutta, vaan tavalliset ihmiset auttoivat toisiaan ja organisoivat avun ketjun itse. Eräässä sadussa riittävän suuri auttajien verkosto varmistui, että apua oli saatavilla silloin, kun sitä tarvitaan.

Auttajien ei kertomuksissa tarvinnut olla ammattilainen eikä omata erityisiä taitoja, vaan auttajat olivat tavallisia ihmisiä, joihin luotettiin. Tutuus tai luottamus avunantajaan vaikutti olevan auttamisen edellytys.

Kuva 8: Toiveet ja auttaminen.

Ilon aiheet ja lasten toiveet

Ilon aiheet ja voimavarat

Vaikka saduissa tuli esiin lapsia harmittavia ja huolettavia asioita, tarinoiden ja keskusteluiden kautta välittyi kuva myös monista ilon aiheista. Lapset kertoivat spontaanisti leikeissä ja satujen sisällä itselleen merkityksellisistä ja iloa tuottavista asioista. Lapsilta kysyttiin myös sadunkerronnan aikana, mikä tekisi kuvien hahmot iloisiksi. Ilon aiheet olivat lähellä arkielämää ja liittyivät esimerkiksi yhdessäoloon läheisten kanssa. Läheisiä olivat perheenjäsenet ja sukulaislapset, vanhemmat, sisarus, ja ystävä. Ilonaiheet liittyivät myös mukavaan tekemiseen, kuten leikkiin, piirtämiseen, liikkumiseen ja uuden oppimiseen.

Kuvio 7: Sanapilvi lasten saduissa esiintyvistä ilonaiheista ja voimavaroista.

Mikä ilostuttaa?

“Se, se tykkää niiden lapsien kaa - olla lapsien kaa.”

“Leikkiä yhdessä, pelaa barbeilla”

“Elämä”

“Hyppää”

“Leikkiä”

*“Joo, ja sitten niinku... no [nauraa] niinku sillee,
sit ne tykkää, sillee et ne on niinku yhdessä aina.”*

Lasten toiveet

Lapsilta kysyttiin sadunkerronnan aikana tai sen jälkeen, mitä hahmo(t) toivoisivat, jos voisivat toivoa mitä vaan ja toive toteutuisi. Lasten keskusteluissa ja saduissa esittämät toiveet olivat teemoiltaan osin päällekkäisiä ilon-aiheiden kanssa. Toiveita esitettiin perheen yhdessäoloon ja vanhempiin tai vanhemmuuteen liittyen. Lisäksi toivottiin turvallisuuteen liittyviä asioita, kuten ettei olisi riitoja tai pahoja asioita tai että ei tarvitsisi olla yksin. Kaikista nuorimpien lasten joukossa toivottiin värejä tai värin muuttumista. Saduissa tärkeiksi ja toivotuiksi asioiksi nousivat leikki, oppiminen, luova tekeminen, perhe ja yhdessäolo vanhemman, perheen tai läheisten kanssa ja turvallinen ympäristö. Lasten osallisuuden näkökulmasta positiivista oli, että kaikki lapset pystyivät sanottamaan joitakin toiveita. Toiveita koskeva kysymys vaikutti olevan lapsille ymmärrettävämpi kuin avun teema.

Sanoitettuja toiveita:

"Ne ei halua, että joku paha mies tulee uudestaan, että tapahtuu pahoja asioita."

"Toivoo, että väri muuttuu vihreäksi"

"Ne, se vaan halus mennä kattoo niitä [perhettä], mut ne oli ihan pitkällä."

"Se äiti haluais tulla, mut se ei pysty."

"Ettei riitaa tai jotain sellaista tapahdu."

"Äiti ja isä. Hänestä tulee äiti ja isä"

"Opettaja." (tulkattu vastaus kysymykseen "Keneltä voisi toivoa?")

Sadussa esitettyjen toiveiden lisäksi lapset kertoivat iloa tuottavista asioista ja toiveistaan myös oma-aloitteisesti leikin lomassa ja palautteissa. Lapset toivat satuja kertoessaan esiin, että on riittävästi aikaa piirtää ja värittää, sekä kertoa valmiiksi sadun. Lapset halusivat esitellä tekemiään piirustuksia ja kertoa niistä.

Nuorimpien, 5–9-vuotiaiden, lasten keskusteluissa ja tarinoissa toivottiin vapaa-aikaan liittyviä asioita, kuten leikkiä, liikkumista sekä luovuuteen liittyviä asioita, kuten värejä, värikyniä tai värin muuttumista.

Vanhempien, noin 10–11-vuotiaiden keskustelussa ja saduissa toivottiin niin ikään luovuuteen, uuden oppimiseen ja käsillä tekemiseen liittyviä asioita, kuten aikaa piirtää ja esitellä piirustuksia. Tarinassa pidettiin myös Barbie-leikistä. Lisäksi tarinoissa toivottiin turvallisuuteen ja suojelluksi tulemiseen liittyviä asioita: Ettei "mitään pahaa" tapahdu, ettei "paha ihminen" tulisi takaisin, ettei tulisi riitaa, ja että tarinan hahmo ei enää eristäisi päähenkilöä perheestä ja että ei tarvitsisi olla yksin.

Pohdinta

Metodi

Osallistuneet lapset eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin, pyrkivät vaihtamaan aihetta ja esittämään vastakysymyksiä, mikä voi osoittaa, että jos lapselle annetaan mahdollisuus, hän pystyy ohjaamaan keskustelua toivomaansa suuntaan, vaikka aloite on tullut aikuiselta. Toimijuuden ja osallisuuden edistämisen näkökulmasta saduttaminen ja sadunkerronta ovat parhaimmillaan erittäin hyviä menetelmiä. Leikkiin, liikkeeseen, visuaalisiin ärsykkeisiin, jutteluun, hassutteluun ja käsiillä tekemiseen yhdistettynä ne ovat myös lapsiystävällisiä menetelmiä, joita voi soveltaen käyttää hyvin eri-ikäisten, erilaisissa tilanteissa olevien ja eri tavoin kommunikoivien lasten kanssa. Lundyn osallisuuden (2006) mallia mukaillen tärkeintä on, että lapsi saa riittävästi aikaa ja lapselle annetaan välineitä ja tilaa kertoa ja, että aikuinen kuuntelee, eli kerronnalla on yleisö, joka pystyy välittämään lapsen kertoman luotettavasti eteenpäin.

Erityisesti lasten tarvitseman avun ja tuen syvällisempi käsittely saduissa olisi vaatinut enemmän pohjustusta ja keskustelua, mutta johdattelun välttämiseksi ja aikarajauksen vuoksi sitä ei tehty. Tämän selvityksen havaintojen perusteella suorat perheen ulkopuolista apua tai palvelujärjestelmää koskevat kysymykset olivat haastavia. Lasten oli vaikea sanoittaa mahdollisia ulkopuolisia apua tuovia tahoja. Toisaalta pienten lasten ei voikaan olettaa hahmottavan, mitkä tahot ovat auttaneet perhettä, tai millainen perheenyhdistämisen prosessi on ollut. Metodista ja puolistrukturidusta asetelmasta johtuen lapsilla oli mahdollisuus jättää vastaamatta kysymyksiin ja olla käsittelemättä aiheita, joten riittävän luotettavien tulosten saamiseksi osallistujajoukon olisi hyvä olla riittävän laaja. Ideaalitalanteessa kohderyhmä olisi sellainen, jolla on tiedetysti omaa kokemusta avusta ja kysymykset tai aiheet riittävän konkreettisia ja ymmärrettäviä. Tässä selvityksessä apu näyttäytyi lapsille hyvin konkreettisenä perheen ja lähipiirin tekoina ja sanoina.

Vuorovaikutus, dialogisuus, osallisuus

Lasten esittämät vastakysymykset voivat kertoa hämmennyksestä, epävarmuudesta tai halusta toimia odotusten mukaisesti. Tilanne pyrittiin tekemään mahdollisimman tasa-arvoiseksi ja joustavaksi, ja siinä pyrittiin tukemaan lapsen ääntä ja aloitteita. Tästä huolimatta lapset eivät välttämättä kokeneet voivansa päättää. Tätä käsitystä tukee se, että eräs lapsi pahoitteli oman tarinansa korjaamista. Osalle lapsista pelkkä suullinen kerronta saattoi olla liian vaativaa, hämmentävää tai jännittävää, joten metodologia sovellettaessa olisi tärkeää tarjota mahdollisuus leikkiin ja fyysiseen tekemiseen sekä vaihtoehtoisia tapoja kommunikoida, kuten kuvakerrontaa. Kuitenkin sadunkerrontaan osallistunut lapsi kertoi ainakin jonkin verran niin verbaalisesti kuin muilla keinoilla, kuten näyttämällä.

Suullinen sadunkerronta poikkeaa kirjoitetuista tarinoista. Ääneen kerrottuna satu ei tämän aineiston perusteella etene välttämättä yhtenäisesti, loogisesti ja kronologisesti, vaan satuja voitiin aloittaa keskeltä, kertoa uudelleen eri näkökulmista, korjata sekä muuttaa kesken kerronnan. Kerrotun sisällä tapahtui muunnelmia, sadut saivat useita loppuja ja vaihtoehtoisia juonenkäänteitä. Jo kertaalleen lopetettu kertominen saattoi jatkua, kun sille annettiin tilaa ja riittävästi aikaa:

“Mul ei tuu enää mitään mieleen. Mut joo. Ää!
Aa joo! Joo mul tulee mieleen!”

Tämän aineiston perusteella olennainen osa kerron-
taa oli, että joku kuuntelee, ymmärtää ja että on riittä-
västi tilaa ja aikaa kerronnalle. Kerronta muistutti pai-
koin dialogia, erityisesti kun lapsia oli samanaikaisesti
useampi kertomassa satua. Osalle lapsia vaikutti ole-
van tärkeää selittää satua kuulijalle ja täydentää toi-
sen kertomia sadun osia omilla huomioillaan. Kuulijan
näkökulmasta satujen auki selittäminen avasi monia
tärkeitä ulottuvuuksia ydinkertomukseen. Lapset var-
mistivat eri tavoin, esimerkiksi tulkkia hyödyntämällä,
selityksillä, lisäyksillä, kysymyksillä, käsin näyttämäl-
lä ja esimerkeillä, että kuulija ymmärsi oikein. Vaikka
kysymysten toistamista vältettiin, lapsen luottamuk-
sen säilyttämisen ja tutkimusetiikan kannalta oli vält-
tämätöntä tarkistaa lapselta, jos jokin asia jäi epäsel-
väksi. Lapsi myös kannusti tähän ylläolevan esimerkin
tavoin ja osoitti samalla, että aikuiset eivät tiedä val-
miiksi tai ymmärrä kaikkea.

Luotettavuus

Analyysissä pysyttiin lähellä alkuperäistä aineistoa,
koska erityisesti nuorempien lapsen sanomista yksit-
täisistä sanoista voi olla vaikeaa tehdä uskottavia tul-
kintoja ilman riittävää taustatietoa ja lapsen omaa tul-
kintaa.

Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti aineisto on
kontekstisidonnaista ja tulkinnallista, mikä tarkoit-
taa, että tulokset liittyvät tiettyyn aikaan, paikkaan
ja osallistujaryhmään. Narratiiviset menetelmät ku-
ten sadunkerronta tuottavat tyypillisesti rikasta ja
monipuolista laadullista aineistoa, mutta korostavat
yksilöllisiä kertomuksia ja subjektiivisia merkityksiä.
Fiktiivisistä kertomuksista ei voi tehdä suoria johto-
päätöksiä lasten arkitodellisuudesta. Laadullisesta ai-
neistosta ei myöskään tehdä yleistettäviä määrällisiä
havaintoja tai tilastoja.

Tässä selvityksessä rajoituksia syntyy useista teki-
jistä. Osallistujamäärä on pieni ($n=5$) ja selvityk-
sen tiedonkeruuseen osallistui ainoastaan pakolais-
taustaisten arabiankielisten perheiden lapsia, joiden
perheessä on koettu perheenyhdistäminen. Koska
selvityksen tulokset perustuvat pääosin pääkaupun-
kiseudulla tavoitettujen yksittäisten lasten tuotoksiin
ja havaintoihin, ei tarinoista ja muusta kerätystä ma-
teriaalista tehtyjä johtopäätöksiä voi yleistää koske-
maan laajemmin arabiankielistä perheenyhdistämisen
kokenutta pakolaistaustaista lapsiväestöä Suomessa.

Tiedonkeruun menetelmänä sadunkerronta on lapsi-
lähtöinen, mikäli lapsi pitää kerronnasta ja kokee ti-
lanteen luontevana. Yhdistettynä kerrontaa leikkiin ja
vapaaseen keskusteluun ja ennalta päätettyihin ky-
symyksiin menetelmällä voitiin kerätä rikasta ja mo-
nipuolista aineistoa eri ikäisiltä lapsilta. Menetelmän
vahvuutena on pääsy lähelle lapsen ajatus- ja mieli-
kuvitusmaailmaa. Heikkoutena voidaan pitää mene-
telmän tukeutumista puhuttuun kieleen, mikäli lapsen
kommunikaation mahdollisuuksia ei tueta ja täyden-
netä leluilla, piirustusvälineillä, kuvakorteilla ja muilla
ei-kielellisillä elementeillä.

Sadunkerronnan menetelmällä ja sitä täydentävällä
keskustelulla voidaan tavoittaa jotain siitä, miten lap-
si jäsentää tai hahmottaa erossaoloa ja perheenyhdis-
tymistä. Menetelmä ei kuitenkaan sellaisenaan sovi
tiedonkeruuseen, jossa pyritään selvittämään todelli-
sia tapahtumia ja lapsen kokemia asioita. Jos halutaan
tietoa todellisista tapahtumista, menetelmän luotet-
tavuutta voidaan parantaa yhdistämällä lapsen ker-
rontaan erillinen haastattelu lasta tunnevan aikuisen
kanssa tai lapsen taustaan ja tilanteeseen perehtymi-
nen muulla tavoin. Validiteetin varmistamiseksi las-
ten satuja pitäisi tulkita varovasti ja mieluiten sen lap-
sen kanssa, joka sadun kertoi. Perheen vanhemman
kanssa keskustelu voi myös auttaa ymmärtämään sa-
tumailmaa tai lapsen sisäistä maailmaa. Tällaisenaan
toteutettuna sadunkerronta oli pieni kurkistus per-
heenyhdistämisen kokeneiden perheiden lasten maa-
ilmaan. Jatkotutkimuksen kannalta lapsilta itseltään
tulisi kysyä mielekkäistä metodeista ja kertomisen ta-
voista.

Johtopäätökset

Tässä selvityksessä kuultiin pakolaistaustaisten perheen yhdistämisen kokeneiden 5–11-vuotiaiden lasten kertomaa erossa olost, perheen merkityksestä ja avusta. Lisäksi kuulin huolista, toiveista ja iloa tuovista asioista. Lasten näistä aiheista kertomia satuja kerättiin sadunkerronnan ja erilaisten luovien menetelmien avulla. Lisäksi tavoitteena oli kerätä tietoa ja kokemuksia myös siitä, miten valittu metodi toimii kohderyhmän osallistamisessa.

Lasten saduissa ja keskusteluissa keskeisiksi teemoiksi muodostuivat perheen ja muiden läheisten merkitys sekä ilo perheenjäsenistä ja omasta perheestä. Kaikki lapset puhuivat perheestä ja suvusta, minkä lisäksi lähes kaikki kuvailivat näiden rooleja ja merkitystä toisilleen. Perhettä ei pidä käsittää vain ydinperheenä vaan saduissa kävi selvästi ilmi, että laajempi suku ja sisaruussuhteet ovat merkittäviä suhteita lapsille. Myös edellisessä Pelastakaa Lasten perheen yhdistämistä käsittelevässä selvityksessä vanhempien näkökulmasta tuli esiin laajempi perhekäsitys ja se, miten merkityksellisiä henkilöitä esimerkiksi isovanhemmista saattoi muodostua lapsille, kun toinen vanhemmista oli erossa muusta perheestä.

Vanhemmat lapset kertoivat perheen yhdistämisestä tai perheen erossa olost, mutta nuorimmat sivuuttivat aiheet, vaikka nämä teemat tuotiin esiin heille osana sadunkerronnan kehikkoa. Erityisesti yli 9-vuotiaiden tarinoissa keskeisiä teemoja olivat jaettu toive ja pyrkimys perheen yhdessäoloon, pitkäaikaiset ihmissuhteet, ystävyys ja keskinäinen luottamus, toisten auttaminen ja kiitollisuus. Saduissa käsiteltiin myös erossaoloon liittyviä surun ja ikävän tunteita. Erossaoloa vastustettiin kertomuksissa erilaisin keinoin, mikä kuvastaa sen kielteistä merkitystä lapsille. Silloin kun erossaolosta puhuttiin, lapset käsitelivät aihetta luovasti ratkaisten ja toivat esiin yksilön ja perheyhteisön voimavarat ja avunannon. Saduissa kantava teema olikin moninaiset pyrkimykset palauttaa perhe yhteen. Näissä saduissa esiintyi myös muita huolia ja uhkia, joihin läheisverkosto tarjosi apua. Perheen merkitys satujen hahmoille näkyikin paitsi läheisten ihmisten rakkautena ja välittämisenä, myös keskinäisenä auttamisena ja tukena. Perhe toi turvaa pelottavissa tilanteissa ja auttavat henkilöt olivat sellaisia läheisiä, joihin luotettiin. Ihmissuh-

teet ja erossaolon syyt eivät olleet mustavalkoisia vaan erossaoloon ja ihmissuhteiden haasteisiin liittyi monet rakenteelliset, sosiaaliset ja yksilöön liittyvät syyt. Pahuuden olemassaolo tunnustettiin, mutta pahoja tekoja moitittiin ja pahojen ihmisten käytökseen puututtiin. Myös konflikti tai riita tunnustettiin osaksi perhe-elämää, mutta ne pyrittiin sopimaan tai ratkaisemaan: Ero tai puhumattomuus oli lyhytaikaista. Ennen kaikkea perhe suojeli jäseniään pahuudelta ja erossaololta. Huolimatta vastoinkäymisistä sadut päättyivät poikkeuksetta onnellisesti, yhdessäoloon, apuun, kiitollisuuteen ja perheen näkökulmasta parempaan tulevaisuuteen.

Perheellä ja muilla lähipiirin ihmisillä on tämän selvityksen perusteella tärkein merkitys tuen saamisen, autetuksi tulemisen ja turvallisuuden tunteen kannalta. Perheen ulkopuoliseen apuun ja perheen ulkopuolisille aikuisille kohdistetuista toiveista ei saatu kaikkialta lapsilta tietoa. Perheen tai läheisten ulkopuolelta tulevaa tuki tai apu on lapsille varsin tuntematon asia. Niin tiedonkeruun kuin kokeilujen aikana huomattiin, että erossaolon ja avun teemat voivat olla liian abstrakteja ja vaikeasti jäsenennettäviä, etenkin kun ei tiedetä tarkalleen, millainen omakohtainen kokemus lapsella niistä on. Toisaalta avun sanoittaminen ei ole helppoa myöskään aikuisille: Pelastakaa Lasten ensimmäisessä perheen yhdistämistä käsittelevässä selvityksessä vanhemmillakin oli aluksi haasteita sanoittaa, mitä ulkopuolista apua oli mahdollisesti saatu tai mitä olisi kaivattu.

Pienten lasten näkökulmasta vanhempien ja aikuisten läsnäolo, turvallisuus, leikki, liike ja oppiminen ovat tärkeitä ja merkityksellisiä. Saduissa näkyi arkielämän mukava tekeminen, kuten yhdessäolo, leikit ja liikkuminen, piirtäminen, värittäminen ja muu luova tekeminen sekä uuden oppiminen ja opitusta iloitseminen. Lapset puhuivat näistä ilon aiheista sekä voimavaroista ja vaihtoivat paikoin keskustelun aiheen käsillä oleviin iloihin asioihin, mikä kertoo heidän osallisuudesta. Toisaalta esiin nousi spontaanisti myös kiusaamisen teema. Huomio saduissa toivotuissa asioissa ja lasten esiin nostamissa aiheissa kiinnittyy siihen, että ne ovat universaaleja, kaikille lapsille tärkeitä asioita. Tuloksilla oli yhtäläisyyksiä esimerkiksi Pienet lapset kertovat – Suomesta turvaa hakevien lasten

näkemyksiä hyvästä elämästä -selvityksen³⁴ ja aiempien Lapsibarometrien³⁵ havaintojen kanssa: lapsille iloa tuottivat esimerkiksi leikki, liikunta, luova tekeminen, läheiset, yhdessäolo ja perhe. Surua aiheuttavia asioita ovat Weckströmin ja Lastikan selvityksessä esimerkiksi yksinäisyys, aiemmassa Lapsibarometrissa kiusaaminen ja satuttaminen³⁶. Pelon aiheita Lapsibarometrissa³⁷ oli esimerkiksi pahat asiat, pahat hahmot ja yksinolo. Näissä selvityksissä lasten toiveita ja unelmia olivat esimerkiksi tekeminen, läheiset ihmiset ja läheisyys ja lelut.³⁸ Perhe, vanhempien hoiva ja huolenpito, yhdessäolo, ystävät, uuden oppiminen, leikki, liikkuminen ja turvallinen ympäristö ovatkin kaikki lapsen perusoikeuksia, ja lapsuuteen kuuluu moninaisuus iloineen ja suruineen.

Aiempaa tutkimusta yhdessä perheensä kanssa perheen yhdistämisen ja erossaolon kokeneiden lasten kertomista tarinoista on vähän tai ei ollenkaan, kuten aiempaa tutkimusta esittelevässä luvussa kävi ilmi. Tällä selvityksellä tuotiin nyt hieman lisäymmärrystä tämän kohderyhmän lapsien kertomasta perheeseen, erossaoloon ja tärkeisiin asioihin liittyen mutta jatko-tutkimusta tarvitaan, jotta näiden lasten ja perheiden tarpeet tulevat nykyistä paremmin esiin.

Luovat menetelmät ja sadunkerronta tiedonkeruun metodina toimi vaihtelevasti nuorimmilla, tulkkia käyttäneillä 5–9-vuotiailla lapsilla. Kerronta ja vastaukset olivat tyypillisesti yksittäisiä sanoja, mutta lapset leikkivät ja osallistuivat toimintoihin muuten mielellään. Pienimmät lapset vaikuttivat osallistuvan tiedonkeruutilaisuuteen mieluiten leikin ja tekemisen kautta, joten yksittäisessä tapaamisessa tarinallisella menetelmällä ei pystytty tuottamaan merkittävästi tutkimuskysymysten kannalta relevanttia tietoa nuorimpien ja haastattelijan kanssa eri kieltä käyttäneiden lasten näkökulmasta. Toisaalta lasten tuottama materiaali on lasten näköistä ja sitä pitää sellaisena myös kunnioittaa. Jatkon kannalta pohdittiin menetelmän kehittämistä esimerkiksi painottamalla ei-sanallisia kerronnan muotoja ja tarvetta toistaa samaa metodia samojen lasten kanssa, jotta se tulisi tutummaksi.

Toisaalta havainnot lasten aloitteista, positiivinen palaute ja pelkät kyllä-vastaukset kysymykseen ”Sainko kertoa ajatuksistani” viittaavat siihen, että kokemus oli kaikille osallistuneille lapsille pääosin mielekäs ja lapset pystyivät päivän aikana jakamaan ajatuksiaan.

Aineisto on pieni, mutta siinä näkyy selvästi, että yksittäiset kouluikäiset lapset pystyvät saduissaan kertomaan hyvinkin abstrakteista ja tunteita herättävistä asioista, kuten perheestä, erossaolosta, avusta, huolista ja perheen yhdistymisestä. Keskusteluissa ja saduissa käsiteltiin moninäkökulmaisesti ja lasten ikä huomioiden hyvinkin syvällisesti. Niissä pohdittiin syy-seuraussuhteita ja kerrottiin toiveista, ajatuksista ja huolista. Tämä voi viitata siihen, että menetelmä on oikein toteutettuna turvallinen ja erinomainen työkalu tietynikäisille lapsille, joille luova kertominen ja juttelu on ylipäätään mielekäästä. Jokainen kerrottu satu on yksilöllinen ja rakennettu yhden lapsen elämänkokemuksista, ajatuksista ja kielellisistä ratkaisuista. Sadunkerronnan hyötynä voi tämän kokeilun perusteella pitää myös mahdollisuutta kertoa vaikeista asioista etäännyttäen. Lapselle kerrotaan, että saduissa ei ole oikeita tai vääriä vastauksia ja lasta kuunnellaan arvostelematta, jolloin lapselle voi olla helpompaa sisällyttää tarinaan myös sellaisia elementtejä, joista muuten olisi vaikea puhua.

34 Weckström, E. ja Lastikka, A-L 2024.

35 Tuukkanen, 2020.

36 Tuukkanen, 2016.

37 Tuukkanen, 2020.

38 Weckström ja Lastikka 2024; Tuukkanen, 2020.

Suosituks

Viime vuosina pakolaistaustaisten perheen yhdistämisperheiden lasten ja vanhempien elämään ja kotoutumiseen ovat vaikuttaneet jatkuvat lainsäädännön kiristykset ja niistä johtuva epävarmuus. Lisäksi esimerkiksi kunnille suunnattua valtionapua kotoutumisen ylläpitämiseksi ja edistämiseksi on leikattu sekä useiden hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne on ollut haastava. Tämä kaikki vaikuttaa myös pakolaistaustaisten perheiden ja lasten mahdollisuuteen päästä palveluiden piiriin.

Päättäjillä on velvollisuus niin valtakunnallisesti kuin hyvinvointialueilla ja kunnissa huolehtia, että kaikkien lasten etu huomioidaan päätöksenteossa ja toimeenpanossa sekä perheiden mahdollisuutta olla yhdessä edistetään.

YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuoden 2023 määräaikaissäraportin loppupäätelmissään 2023³⁹ ollut vakavasti huolestunut perheen yhdistämisen oikeudellisista ja tuloihin liittyvistä esteistä. Komitea muun muassa suosittelee takaamaan ja varmistamaan, että kaikille lasten parissa ja hyväksi työskenteleville ammattihenkilöille, mukaan lukien tuomareille, opettajille ja nuorisotyöntekijöille, annetaan järjestelmällisesti asianmukaista koulutusta lapsen oikeudesta tulla kuulluksi ja saada mielipiteensä huomioon otetuiksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

Perheen yhdistämisperheitä ja näiden lapsia omassa työssään kohtaavien ammattilaisten tulee:

- Ottaa aktiivisemmin käyttöön eri ikäisiä pakolais- ja turvapaikanhakijalapsia osallistavia kuulemisen ja dialogin menetelmiä ja työkaluja, jotta palvelujen kehittämiseksi saadaan lisää tietoa sekä kuvauksia näiden lasten ja perheiden elämästä ja arjesta. Tässä selvityksessä kuvatut työmenetelmät ovat yksi keino lasten ja nuorten kuulemiseksi ja osallistamiseksi.
- Kehittää palveluja niin, että ne huomioivat myös ikä- ja kehitystasoisesti pakolaistaustaiset lapset ja heidän elämäntilanteensa.
- Investoida lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutukseen, jotta he voivat omassa työssään kuulla ja ottaa huomioon paremmin pakolais- ja turvapaikanhakijalapset ja heidän tarpeensa.

Päättäjien tulee:

- Edistää Suomeen tulleiden lasten parempaa ja tasapuolisempaa mahdollisuutta perheen yhdistämiseen riippumatta heidän suojelustatuksesta.
- Kohtuullistaa perheen yhdistämisen tulorajoja.
- Varmistaa, että perheen yhdistämisprosessissa taataan lapsen ikä- ja kehitystason huomioiva riittävä tuki hänelle ja hänen perheelleen.

39 YK:n lapsen oikeuksien komitea, 2023, kohdat 19(e) ja 38.

Lähteet

Artikkelit ja teokset

- Backman-Nord, P., Staffans, E., & Nyback, M.-H. (2023). The storycrafting method: A systematic review. *Journal of Early Childhood Education Research*, 12(2), 34–50. <https://doi.org/10.58955/jecer.v12i2.117886>
- Barkman, J., & Hipp, T. (2023). Elämäntarinatyöskentely vakauttavana työmuotona lastensuojelun sijais- ja jälkihuollossa. Teoksessa J. Linner Matikka & T. Hipp (toim.), *Traumainformoitu työote* (s. 100–115). PS-kustannus.
- Berg, L., Ljunggren, G., & Hjern, A. (2021). Underutilisation of psychiatric care among refugee adolescents in Stockholm. *Acta Paediatrica*, 110(2), 563–570. <https://doi.org/10.1111/apa.15520>
- Hakalehto, S., & Savela, K. (2018). Lapsen etu ja sen ensisijaisuus ulkomaalaisasioita koskevassa päätöksenteossa. Teoksessa H. Kallio, T. Kotkas & J. Palander (toim.), *Ulkomaalaisoikeus*. Alma Talent.
- Honkasalo, V., Maiche, K., Onodera, H., Peltola, M., & Suurpää, L. (toim.). (2017). Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. <https://edition.fi/nuorisotutkimusseura/catalog/book/286>
- Karlsson, L. (2013). Storycrafting method: To share, participate, tell and listen in practice and research. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*, 6(3), 1109–1117. <https://doi.org/10.15405/ejsbs.88>
- Kuusisto-Arponen, A.-K. (2016). Perheettömiksi suojellut: Yksin tulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa O. Fingerroos, A.-M. Tapaninen & M. Tiilikainen (toim.), *Perheenyhdistäminen: Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi?* (s. 89–109). Vastapaino.
- Lundy, L. (2007). “Voice” is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Schlaudt, V. A., Bosson, R., Williams, M. T., German, B., Hooper, L. M., Frazier, V., Carrico, R., & Ramirez, J. (2020). Traumatic experiences and mental health risk for refugees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(6), Article 1943. <https://doi.org/10.3390/ijerph17061943>
- Sormunen, M. (2021). The best interests of the child in human rights practice: An analysis of domestic, European and international jurisprudence [Väitöskirja, Helsingin yliopisto]. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-6990-7>
- Suárez-Orozco, C., Todorova, I. L. G., & Louie, J. (2002). Making up for lost time: The experience of separation and reunification among immigrant families. *Family Process*, 41(4), 625–643. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2002.00625.x>
- Yuval-Adler, S., & Oppenheim, D. (2014). Story completion play narrative methods for preschool children. Teoksessa O. N. Saracho (toim.), *Handbook of research methods in early childhood education: Review of research methodologies* (Vol. 1, s. 323–381). Information Age Publishing.

Verkkojulkaisut

- El-Radhi, N., Myllymäki, M., & Ryymin, V. (2025). ”Kuinka kauan pitää jatkaa näin?”: Pakolaistaustaisten perheiden kokemuksia perheenyhdistämisestä. Pelastakaa Lapset ry. <https://www.pelastakaa-lapset.fi/wp-content/uploads/2025/03/pakolaistaustaisten-perheiden-kokemuksia-perheenyhdistamisesta.pdf>
- Garoff, F. (2025, 25. marraskuuta). Traumainformoitu lähestymistapa. Käypä hoito. <https://www.kaypahoito.fi/nix03500>
- Maahanmuuttovirasto. (2025). Perheen perusteella haetut oleskeluluvat [Tilasto; päivitetty 17.11.2025]. Viitattu 8.12.2025. <https://tilastot.migri.fi/#applications/21205/59/1>

Pelastakaa Lapset ry. (2020). Lapsikeskeinen palvelumuotoilu. https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/09/lapsikeskeinen_palvelumuotoilu.pdf

Pelastakaa Lapset ry. (2023). Työkaluja ja menetelmiä. <https://www.pelastakaalapset.fi/lapsilta-opittua/lasten-osallisuus-paatoksenteossa/tyokaluja-ja-menetelmia/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (n.d.). Työskentely lapsen kanssa. Viitattu 19.8.2026. <https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/lapsen-etu-ja-osallisuus-lastensuojelussa/tyoskentely-lapsen-kanssa>

Tiilikainen, M., & Fingerroos, O. (2019). Perhe ja perheenyhdistäminen pakolaisten elämässä: Esimerkkinä kahden suomensomalialaisen miehen elämänselut. Teoksessa E. Lyytinen (toim.), Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa (s. 301–319). Siirtolaisuusinstituutti. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp-content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf>

Turjanmaa, E., Kähäri, O., & Leinonen, J. (2023). Perheen erossaolon ylisukupolvinen muistaminen: Kyselytutkimuksen tuloksia. Oulun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:9789526236445>

Wallin, A. (2021). Eläytymismenetelmä. Teoksessa J. Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietokirjo. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>

Weckström, E., & Lastikka, A.-L. (2024). Pienet lapset kertovat: Suomesta turvaa hakevien lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Suomen UNICEF ry, Pelastakaa Lapset ry & Lapsiasiavaltuutetun toimisto.

Wood, S., Ford, K., Hardcastle, K., Hopkins, J., Hughes, K., & Bellis, M. A. (2020). Adverse childhood experiences in child refugee and asylum-seeking populations. Public Health Wales NHS Trust. <https://phwwhocc.co.uk/wp-content/uploads/2020/07/ACEs-in-Child-Refugee-and-Asylum-Seekers-Report-English-final.pdf>

Muut lähteet

Hart, R. A. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. UNICEF International Child Development Centre.

Pelastakaa Lapset ry. (2014). Sitoumus lasten suojelemiseksi. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/08/pelastakaa-lapset-jarjeston-sitoumus-lasten-suojelemiseksi-vapaaehtoistoiminnassa-1.pdf>

Pelastakaa Lapset ry. (2025). Lasten suojelun toimintaperiaatteet. Viitattu 25.11.2025. <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme/tietoa-meista/jarjesto/lasten-suojelun-toimintaperiaatteet/>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa: Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Tuukkanen, T. (toim.). (2016). Lapsibarometri 2016: Luottamus 6-vuotiaiden lasten kokemana (Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2016:2). Lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-540-9>

Tuukkanen, T. (2020). Lapsibarometri 2020: "Unta, ruokaa, leikkejä, rakkautta ja karamelliä, juomaa": Hyvä elämä 6-vuotiaiden kokemana (Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisu 2020:5). Lapsiasiavaltuutetun toimisto. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162989>

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea. (2009). Yleiskommentti nro 12: Lapsen oikeus tulla kuulluksi (CRC/C/GC/12). Yhdistyneet kansakunnat.

Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien komitea, Loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista, CRC/C/FIN/CO/5–6, 2023, kohdat 19(e) ja 38, epävirallinen suomennos, Ulkoministeriö. Saatavilla Ulkoministeriön verkkosivustolta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2020). Lapset ilman perhettä: Kansainvälistä suojelua saaneiden alaikäisten perheenyhdistäminen. [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/54194583/ilman+perhetta+%E2%80%93+Kansainvalista+suojelua+saaneiden+alaikaisten+perheenyhdistaminen+\(PDF\).pdf](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/54194583/ilman+perhetta+%E2%80%93+Kansainvalista+suojelua+saaneiden+alaikaisten+perheenyhdistaminen+(PDF).pdf)

Liitteet

Liite 1. Sadunkerrontatilanteeseen liittyvä kuvitus kokonaisuudessaan 5-9-vuotiaille.

Tutustutaan sammakkoon, arki, iloiset ja harmittavat asiat, sammakolle tärkeät henkilöt

Toiveet ja auttaminen

Perhe, läheiset ja arki yhdessä

Perheen yhdistyminen ja yhdessäolo

Perheen eroaminen ja erossaolo

Muut lapsen esiin nostamat teemat

Liite 2. Tiedote huoltajalle sekä huoltajan lupalomake arabiaksi

إشعار للأهالي حول الدراسة

الجهة المنفذة للدراسة

Pelastakaa Lapset

خلفيات لاجئة في فنلندا من خلال دعم رفاهية الأسر وتقديم أنشطة للأطفال في مراكز الاستقبال. في مشروع "قناة" الممول من صندوق الاتحاد الأوروبي، نقوم بدراسة تجارب الأسر حول لمّ الشمل والدعم الذي تلقوه خلال هذه الفترة. سيتم نشر نتائج الدراسة في ربيع عام 2026

هدف الدراسة

من خلال اللعب المشترك وسرد القصص، نجمع أفكار الأطفال حول كيفية دعم الأسر التي خاضت تجربة لمّ الشمل في فنلندا، وما الذي يرويه الأطفال عن لمّ الشمل من خلال القصص. من المهم معرفة ذلك حتى تتمكن من دعم الأسر بشكل أفضل في المستقبل، وحتى يتمكن المهنيون من مراعاة الأطفال في عملهم

السرية، استخدام المعلومات وحفظها

سيتم تسجيل الحوار والقصص التي يشاركها الأطفال، المواد التي يتم جمعها من الأطفال تعتبر سرية. سيتم تحويل التسجيلات الصوتية إلى نصوص وسيتم إتلاف التسجيلات الصوتية بحلول 16.11.2025. سيتم تحليل النصوص، ولن يكون بالإمكان التعرف على الطفل أو أسرته من التقرير المنشور.

سيتم التعامل مع معلومات طفلك فقط من قبل موظفي جمعية أنقذوا الأطفال المشاركين في إعداد الدراسة والمترجم، الذي لا يحق له مشاركة ما يسمعه مع الآخرين

سيتم استخدام المعلومات التي تم جمعها أيضًا لتطوير محتوى مشروع "قناة"، وفريق اللاجئين، والعمل التأثيري.

معلومات الاتصال هل لديك أسئلة؟ تواصل معنا

Nimi
Puhelinnumero (WhatsApp, tekstiviesti, puhelu)
Sähköposti
(yhteystiedot poistettu selvityksen liitteeksi
tulevasta versiosta)

شكرًا لمشاركتكم في أنشطتنا!

نموذج الموافقة

ع علامة في الخانات التي توافق عليها:

☐

يمكن استخدام ما يقوله بشكل مجهول في النشر

☐

يمكن تصوير أعمال طفلي مثل الرسومات. يمكن استخدام الصور في النشر.

اسم الطفل الأول

التاريخ

توقيع ولي الأمر

نعدك بما يلي

المشاركة طوعية
لا يُجبر الطفل على
المشاركة إذا لم يرغب
بذلك.

يلزم الحصول على إذن ولي
الأمر.

يمكن للطفل التوقف
عن المشاركة في أي
وقت إذا أراد ذلك.

يمكن للطفل أو ولي
الأمر إلغاء المشاركة.
يرجى إبلاغ بذلك
الأسبوع المقبل.

Liite 3 Lasten suostumuslomake suomeksi

LUPA LAPSELTA

Kertomiani asioita saa nauhoittaa ja kirjoittaa paperille.
Niitä saa kertoa muille ja käyttää julkaisussa.

Piirrustuksistani saa ottaa valokuvia.
Kuvia saa näyttää muille ja käyttää julkaisussa.

Kysymys tai luvan peruminen?

Kysyttävää? Ota yhteyttä
Nimi
Puhelinnumero (WhatsApp,
tekstiviesti, puhelu)
Sähköposti
(yhteystiedot poistettu selvityksen
liitteeksi tulevasta versiosta)

Epäasiallinen käytös, väärinkäytös ja epäeettinen toiminta

Jos kohtaat epäasiallista käytöstä, väärinkäytöksen tai epäeettistä toimintaa liittyen Pelastakaa Lapset ry:n työntekijöiden toimintaan, voit ilmoittaa siitä tämän anonyymin palautekanavan kautta:

suomi

englanti

Minulle on luvattu, että:

Minua ei kuvata.
Äänitystä ei jaeta
ulkopuolisille.

Nimeäni tai muita
tietojani ei kerrota
ryhmän ulkopuolelle.

Vanhempani on
antanut luvan
osallistumiseeni.

Saan lopettaa
osallistumisen
kesken.

Saan pitää tauon.

Päivämäärä: - - - - -

Lapsen etunimi/allekirjoitus: - - - - -

Haastattelija nimi: - - - - -

Euroopan unionin
osarahoittama

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi

**Euroopan unionin
osarahoittama**

Euroopan union osarahoittama.